

אֲבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דְּבַתָּם רָעָה
אֶל־אֲבִיהֶם: וַיִּשְׁרָאֵל אֶהֱבֵא אֶת־
יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בָן־זָקֵנִים הוּא לּוֹ
וַעֲשֶׂה לּוֹ כְּתָנֶת פָּסִים: וַיֵּרְאוּ אֶחָיו
כִּי־אָתּוּ אֶהֱבֵא מִכָּל־אֶחָיו

וַאֲתֵי יוֹסֵף ית דִּיבְהוֹן
פִּישָׁא לֵאבִוְהוֹן:
ג וַיִּשְׁרָאֵל רָחִים ית יוֹסֵף
מִכָּל בְּנֵהוּי אֶרֶי פִּר חָפִים
הוּא לִיה וְעֵבֶד לִיה
פְתוּנָא דְפָסִי: י וַחֲזוּ
אֶחָהּי אֶרֶי יתִיה רָחִים
אֲבוּהוֹן מִכָּל אֶחָהּי וַסְנוּ
תוֹרָא וַיֵּבֶא יוֹסֵף: כִּסְמֵרִין קו

בעל המורים

(ב) דכחם רעה. בני' שהם אכלו באכר מן החי: דכחם. בני' מות מלמד שלה"ר הורג ג': נער. בני' שוטט וש"ה ומוציא דבה הוא כסיל: (ג) בן זקנים. וזקנים כ' שמסר לו כל מה שקבל מוקנים שהם שם ועבר: כן זקנים הוא לו. ס"ת אמון שמסר לו סתרי תורה שנאמר כה ואהיה אלון ואהיה שעשועים. זקנים בגימט' עולה ר"ז שמסר לו רזי תורה ובני' זר פ"ש עטרת זקנים בני' נועריקון פוטיפר סוחרים ושמעאלים מדינים: פסים. עולם גני' קץ רמו לו שעל ידו ירדו למאדים וישתעבדו בניו והקב"ה יחסר מנין קץ מן השיעבוד ורמו לו שימסור לו הקץ ורמו שימסור פ' שנים ממנין ס"ס שהוא מנין שנותיו. ד"ל פסים ל' פסו חמו שעל ידו מת קודם לאחיו. פסים שגמר פיוסם בינו לבין אחיו. פסים בני' פס יד לו. ועשה לו כתונת פסים. בני' משקל שני סלעים מילת. וכו' שאמר בפ"ק דשבת בשביל שני סלעים מילת שהוסף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו נתגלגל

רשבים

(ג) וישראל אהב וגו'. כל זה גרם הקנאה: בן זקונים. כי אחרון יהיה לוי"א בניס אבל בגימין לא גולד אחריו כן עד זמן טרובה והרבה קודם שניולד בגימין היה לו בן זקונים והתחיל לאוהבו: פסים. מעיל:

כנים: זקנים. נועריקון זרעים קדשים נשים ישועות מועד: פסים. נועריקון פוטיפר סוחרים ושמעאלים מדינים: פסים. עולם גני' קץ רמו לו שעל ידו ירדו למאדים וישתעבדו בניו והקב"ה יחסר מנין קץ מן השיעבוד ורמו לו שימסור לו הקץ ורמו שימסור פ' שנים ממנין ס"ס שהוא מנין שנותיו. ד"ל פסים ל' פסו חמו שעל ידו מת קודם לאחיו. פסים שגמר פיוסם בינו לבין אחיו. פסים בני' פס יד לו. ועשה לו כתונת פסים. בני' משקל שני סלעים מילת. וכו' שאמר בפ"ק דשבת בשביל שני סלעים מילת שהוסף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו נתגלגל

שפתי חכמים

נערות אלל בני בלהה וכי חוץ להם לא היה עושה אלא וכו': ל' דיוק מדלא כתיב ויוציא יוסף דבתם כמו שכתוב בני מרגלים ויוציאו דבת הארץ לזה כתב היה רואה ר"ל שלדעתו אמנת היה לכן כתיב כאלו ויבא ר"ל שהביא הדברים כהויותן בפני אחיו כאשר ראה ולא היה אומר דבר מה שלא ראה אלא גבי מרגלים כתיב ויוציאו ר"ל שהיו מוציאים דברים שקרים מלפניו: כ' אע"פ דבקרר סתם כתיב את אחיו ו"ל דליון שיוסף היה מקרב את בני השפחות ואם היו רשעים בעיניו איך היה מקרבן ועוד שהוא היה אהב שלהן כדל"ל לא היה הדבה עליהן: ג' וקשה דכיוצא יתכן לומר שכני יעקב יהיו חשודין על זאת ואי ח"ו אמת הוא למה נענש יוסף על זה. וי"ל דודאי לא היו חשודין על זה אלא שיוסף היה עושה בדבר לכן נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה שחשדן על אמ"ה שהיה רואה אותן שאכלו מבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת דמותר לאכלה דליון שנשחטה שחטה מתירה והוא סבר שכ"ו שפרכסת עדיין הוא אמ"ה או שהיה רואה שאוכלין בן פקועה שמוחר בשחיטת אמו ואפי' שהוא שור גדול וא"ל שחטה מן הדין אלא מפני מראית עין והוא היה סבור שאמ"ה הוא כיון דלריך שחטה משום מראית עין ועל מה שזלזלו בכני השפחות ה"פ מפני שהיו קוראין לבני בלהה וזלפה בני השפחות וזוונתם היה שהיו משועבדים לרחל וללא וזה אמת הוא שהיו בני השפחות שהיו גם הפסוק קראם כן אכל הוא היה סבור ששפחתו ר"ל שפחות היינו עבדים כנענים ומה שהיה חושדן על העריות ה"פ דק"ל אין משתמשין באשה ר"ל שאדם אחר אסור לששתמש בא"ל ויוסף היה רואה שהיו משתמשין בעסקי משא ומתן עמהן לכן חשדן על העריות אכל עשות היה בידו דהא דאמרין אין משתמשין באשה היינו דוקא דברים של חכה כגון רחילת פניו ידיו ורגליו והנעת הנמטה אכל שאר דברים שאינן של חכה או לישא וליתן עמהם מותר. וא"ת מנ"ל לרש"י שהיה חושדן על כל הג' דברים. וי"ל דרש"י מתקן קושיא זו כיון שחזינו לשפחות לקח. ועי"ל דלפיין רשע רשע כתיב וזהו דבתם הכא דבתם רעה וכתבי לקמן חוס רעה אכלתהו מה להלן אמ"ה דחיה דורסת ואוכלת כשהוא חי אף כאלו אכר מן החי ועבדים ילפינן מדכתוב כפ' משפטים אם רעה בעיני אדוניה מה רעה דלהלן קאי על עבדות אף כאלו עבדות. ועריות ילפינן מדכתוב לקמן גבי יוסף ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת מה רעה דלהלן קאי על עריות אף כאלו קאי על עריות: ס' כלומר דלא הי"ל למכתב כלל וישחטו דהא לא היו אוכלין אותו אלא לומר לך אע"פ שלא היו רוצים לאוכלו אפי' שחטו אותו: ע' וא"ת והא כנימין נולד לו יותר לעת זקנתו מיוסף וי"ל משום דכל בניו של יעקב נולדו לו מיד זה אחר זה דהא בו' שנים נולדו כולם חוץ מכנימין שהפסיק בו זמן ארוך והיו העולם סבורין שלא יוליד ממנה עוד בן והיו קוראין ליוסף אפי' אחר שגולד בנימין קראו אותו בן זקנים מתיך שהורגו בו: פ' דלפי' ראשון קשה מנ"מ אם נולד לעת זקנתו או בימי ילדותו לכן אמר ואונקלוס תרגם וכו' ועדיין קשה הל"ל בן זקנתו מאי זקנים אלא בא לומר שהיה זקן ואינו זקן

את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה ל באחיו בני לאה ב' היה מגיד לאביו שהיו אוכלין אכר מן החי ומוזלזלין בכני השפחות לקרותן עבדים וחשודי' על העריות ב' ובשלתן לקח על אכר מן החי וישחטו שער עוים בזמירתו ולא ס' אכלוהו חי כדי שילקה בשחיטה ועל דבה שספר עליהם שקירין לאחיהם עבדים לעבד נמכר יוסף. ועל העריות שספר עליהם ותשא אשת אדוניהו וגו': דבתם. כל לשון דבה פרל"ץ בלשון (ריידערייא. בעריידעטן) כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: דבה. לשון (שיר ז) דוכב שפתי ישנים: (ג) בן זקנים. שגולד לו לעת זקנתו ע' ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה פ' כל מה שלמד משם ועבר מוכר לו. ד"ל שהיה זקן ואינו זקן של דומה לו: פסים. (שבת י) לשון כלי מלת כמו כרפס ותכלת וכמו כתונת הפסים דתמר ואמנון. ומ"ל על שם נרותיו צ' שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים

בני השפחות שהיו גם הפסוק קראם כן אכל הוא היה סבור ששפחתו ר"ל שפחות היינו עבדים כנענים ומה שהיה חושדן על העריות ה"פ דק"ל אין משתמשין באשה ר"ל שאדם אחר אסור לששתמש בא"ל ויוסף היה רואה שהיו משתמשין בעסקי משא ומתן עמהן לכן חשדן על העריות אכל עשות היה בידו דהא דאמרין אין משתמשין באשה היינו דוקא דברים של חכה כגון רחילת פניו ידיו ורגליו והנעת הנמטה אכל שאר דברים שאינן של חכה או לישא וליתן עמהם מותר. וא"ת מנ"ל לרש"י שהיה חושדן על כל הג' דברים. וי"ל דרש"י מתקן קושיא זו כיון שחזינו לשפחות לקח. ועי"ל דלפיין רשע רשע כתיב וזהו דבתם הכא דבתם רעה וכתבי לקמן חוס רעה אכלתהו מה להלן אמ"ה דחיה דורסת ואוכלת כשהוא חי אף כאלו אכר מן החי ועבדים ילפינן מדכתוב כפ' משפטים אם רעה בעיני אדוניה מה רעה דלהלן קאי על עבדות אף כאלו עבדות. ועריות ילפינן מדכתוב לקמן גבי יוסף ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת מה רעה דלהלן קאי על עריות אף כאלו קאי על עריות: ס' כלומר דלא הי"ל למכתב כלל וישחטו דהא לא היו אוכלין אותו אלא לומר לך אע"פ שלא היו רוצים לאוכלו אפי' שחטו אותו: ע' וא"ת והא כנימין נולד לו יותר לעת זקנתו מיוסף וי"ל משום דכל בניו של יעקב נולדו לו מיד זה אחר זה דהא בו' שנים נולדו כולם חוץ מכנימין שהפסיק בו זמן ארוך והיו העולם סבורין שלא יוליד ממנה עוד בן והיו קוראין ליוסף אפי' אחר שגולד בנימין קראו אותו בן זקנים מתיך שהורגו בו: פ' דלפי' ראשון קשה מנ"מ אם נולד לעת זקנתו או בימי ילדותו לכן אמר ואונקלוס תרגם וכו' ועדיין קשה הל"ל בן זקנתו מאי זקנים אלא בא לומר שהיה זקן ואינו זקן

דעת זקנים סבעלי התוספות

(ג) כתנת פסים. סביבות פס יד

האחים ה' על שהי' יוסף מביא דבתם רעה אל אביהם. ה' זה התנלות עליהם. אכל הכתוב לא הזכיר זה כלל. ונראה כי ה' השנאה רק מחמת אהבת אביו אליו ומחמת כתונת הפסים שעשה לו אחיו. האם דבר קל כזה כדלי לעבור על הכתוב בתורה לא תשנא את אחיך כללךך ומה חטא יוסף כזה שאביו אהבו. האם היה לו לעשות מעשים רעים שינא אביו אותו. ומה גם כי כזה וכו' יקרה רבות פעמים שאב יאהב אחד משאר בניו. ומאי כולי האי. וה' להם עונה על אביהם אל לשנוא אותו מדוע יאהב אותו ולא אחות. אכל מה להם אלא יוסף. ונזכר לומר אדרבה כשכיל שהיו לדיקים גמורים ע"כ עשו מה שעשו. כי ראו מעשה זה וזכרו מעשה אחרת. הם שמעו וידעו מה שעשה אברהם עם בניו. שהי' לו כנים רבים. וכיכר את אחד בן שגביר שרם. ולו הנחיל כל מה שסי' לו. בעיני עושי' ובעיני עולם הכא. נתן לו כל הנכרות שברנו הקב"ה והנחילו ארץ כנען

פי' ירושלמי

פי' יונתו

רמב"ן

אבן עזרא

ספורנו

אור החיים

כלי יקר

אָדער וואָס?

1234567 ח'ד"ח

ההדפסה בראלוצית מסד - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה-

מקראות גדולות <רב פנינים> - א' בראשית <מ"ה מפרשים> מקראות גדולות עמוד מס': 582 הודפס ע"י או

בעל המורים

רש"י

וּלְמַדְיִים : (ד) וְאֵל יִכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלוֹם :
מִתּוֹךְ גִּיטָם לְמַדְעוּ שֶׁכֵּחַ שֶׁלֹּא דַבְּרוּ חֶחֶת
בִּפְהַ וְאַחַת כָּלֵךְ : דַּבְּרוּ . לְדַבֵּר עִמּוֹ :

'סוחרים' ו'משתלמים' 'מדוינים' ו'ל' לפי זאת האגדה שחשד יו"ר מנהלת סוחרים בפסקה ועברו אנשים מדוינים סוחרים
שנעלה בקרא מזכרת יוסף לסוחרים דהא נעלם גמי מכירתו למדינים דאל"כ סוחרים ל"ל :

סבת שגאת האחים וחלומות יוסף

ע"כ כאשר פתרו כן הים. ואנכי נבחר כפל הלשון והשינוי מולך למושל. מלך נקרא מי ששרי המדינה המלוכה עליהם ברזנו הטוב ויחלו לו כחר מלוכה. או מלך בן מלך. ומושל נקרא מי שכבש מדינה אחת בחברו וקשטו ומושל עליה ביד חזקה אף שלא לרצונו. וז"ל הכתוב כי לה' המלוכה ומושל בגוים. בני ישראל קבלו עליהם מלכותו יתברך ברצונו הטוב. והקדימו נעשה לנשמת. אבל ומושל בגוים כע"כ. וזה עשוי לע"ל כשיחקיים ועלו מושיעים בזה ליון לשפוט את הר עשו או יראו בולס גדולתו ית' והי' ה' למלך על כל הארץ אחי' על הגוים קרא הקב"ה בשם מלך. כי הכל יקבלו עליהם מלכותו יתברך. ברצונו הטוב. וז"ל מלך ליוסף המלך חמורק עליהם בזה התורה. מלוכה לירך לטוה ברצונו. האם תחשוב שאנחנו ברצונו מלוננו אותך עלינו. זה ודאי אינו. כי אנחנו שונאים אותך ואיך נסכים עליך ברצונו שטה' מלך עלינו. אם מושל. אינו רחית בחלונך שטה' מושל ביד חזקה. זו יוכל היות. אשר תמשול אף בנו בעלמנו. כי מן יודע מה שיהי' ברבות הימים ומה שיגזור אלהי' אבל לא יסור לבנינו ללהבה אותך זה אינו אף בעקבה' כביכול. כי אינו מנצל הכחירה. ע"כ שטה' מלך עלינו אי אפשר. ומאחר שראית בחלונך שטה' מלך. ע"כ חלונך שקר הוא ולא יתקיים לעולם. ואולי רחית שניהם. מלך ומושל. כאשר זה שקר גם זה שקר. ומחמת כי חשבו שכל זה מהרורי דיומא שכל היום מחשב עליהם מחשבות להכניש עליהם. וזה נמשך מן מהתקברות אביו ומאחזתו אליו. אף נחוסף בלבם שגח ויוסיפו עוד שטא אותו על חלונותיו ועל דבריו. עם כל זה היתחרו על הפתרון שפתרוהו בדבר שפטים לטובה. ע"כ כאשר בא יוסף אליהם בחלונם השני. וכפר להם. לא ענו אותו דבר כי לעוב לא ראו לפותרו. ולרעה לא ידעו איך לפותרו. וכאשר יוסף ראה כי שחקו אחיו ואינם רוצים לפותרו בא אל אחיו. ומחמת שחיו רצו לשמוע מה יאמר אביהם על החלום הזה. ע"כ הלכו גם הם אל אחיהם בשעה שיוסף ראה לספר חלונם אל אחיו. ע"כ אומר הכותב ויספר אל אחיו ואל אחיו. לאביו ספר ואחיו שמעו. ומחמת שאביו ראה כי בניו עיטרו אותו ורוצים לשמוע הפתרון נתייר מחמת קנאת האחים. ע"כ אמר ליוסף בגשמה ויבצע מה החלום הזה אשר חלמת אתם. אבל בפני עמנו ואביו שמר את הדבר. כי החלום הראשון מורה רק על שמירת הטעם והכוונה. לא שמירת המלות והדבור. כי החלומות והשומרים לא שפתחו לעולם. שאינם בעלי השתחיות וכן החלומה והשומר של יוסף אינם בעלת קומה והשתחיות עד שיאמר עליה קמה אלומתי וגם נלכה. כמשמעות פסוקי' בקיום המאמרים והשמות לפי מה שם. אבל העקר בשפתרון זה הוא המוכן והמושל שבהמות והדבורים. והוא שהחלומות אשר תשתחוויה רומזים הכחות המשתוקקות אשר באחיו להכניע וכפס כלחםם וזהם לפי הטק אשר החלומה היא יסוד ושורם אל הלחם ואל הנזיר ואל כל האכלן ואחומתו של יוסף רומזת כי יש ויש בנחמחותיו להשכיר את לאחיו ולכל הנכנסים אולם לנו. ולכבודו של מלך ימלך עליהם ומושל וימשול גם כאשר פתרו לו אחיו. אמנם החלום השני הנה השם והירח וגו' משתחים לי. יש בפתרונם שמירת הדבור המשמע והוא ששםם והירח והכוכבים והם מוכיגי כלל העשרת הטבעי יכניע בהכנעת השתעבדות עד כל אשר יאמר להם מלך יוסף ויכיר ויכיר וימשול בקולם וכמו שיהי' פעין בשם וירח דומה ועמדו ושמו בקולו של יוסף בלונותו עליהם לאמר דומה עד יקום גוי איביו. וכזה הודיע אליהם את יוסף בזה וכזה את אלו והנהגתו בכלל החומה הישראלית. אם כממשלת ההשגחה הטבעית או כממשלת ההשגחה הנסיית ושדוד המערכה או כשמים יתקן כם. ואמר כי בראשונה אשר ראה בחלונם

אשר הבטיחו הקב"ה לתת לזרעו אחריו. ולמדו תורה ה' ומצוהו למען יהי' לו עוה"ב ג"כ. ולישמעאל ויתר בניו נתן מנחות וישלחם קדמה אל ארץ קדם והרחיק אותם מלחק בנו למען לא יהי' לו למקשול על דרכו. והם ירשו כי עיקר אהבת אביהם ה' להלל. ואמנם לאה ע"פ סבה היתה לו לאהם ובפרט השפחות ואחר מות רחל קירב יעקב את בנה יהוץ. וירשו עוד כי כל הכרכות וירובות ארץ כנען וכן מוסר יצחק ליעקב טרם אלתו מביתו לבית לכן. ונמצא כעת הכל הוא כיד יעקב. וחששו אולי יעקב וירשו הכל ליוסף כי בן האהובה הוא לו ואותם ירחיק מכל כל. כאשר עשה אברהם וקם. וה' להם אחות ע"י כי יש להם נחוש על הדבר. א' מה שבהיו יוסף דתם רעה אל אביהם להבאיש ריחם אלל אביהם. ב' כל תורתו שלמד משם ועבר לא למד עממה רק עם יוסף. וראו לעיל כי אינם נחשבים אלל אביהם כבנים רק כעבדים ומשרתים לרעות האלף ורואה להרחיקם מהדת של תורה ולא יירשו העוה"ב. ג' ראו הכבוד שכבדו בעשייתו כמות פסים לו לבדו. והראה בפרוש כי רק הוא ראוי לאותו אינטל לא בניו היתרים כי במה נחשבו אללו. וחשבו עוד כי רק יוסף מתאמץ למלוא חן בעיני אביהם ורואה להמשיך אהבת אביו רק אליו ועושה תחבולות נגלות וגסטרות להרויק לב אביו מאחיו. שיעקב יתן כל מה שיש לו כגשמיית וברוחניות רק לו לבדו. לכן דנו את יוסף כדון מסית ומדיח. שמדיחם מעוה"ז ומעוה"ב. ע"כ עשו לו מה שעשו. ולדעתם ה' הכל מותר למזה כי הכל להורגך השכם והרגו ומוטב שידחה יחיד ולא רבים וכמוהו ה' לש"י שלא יודחו מהדת הקדושה ויאחרו ע"י זה מעוה"ב. ובפרט כי מולם חזו ספירוס שמיוסף יודחו מעבודת ה'. כי ירבעם בן נבט שבא משבט יוסף הדיח את כל ישראל בעשיותו העגלי' וכתהלה הטאו רק עשרת הסבטים ויגלו מארלם ואח"כ הטאו גם שבט יהודה ובנימין ויגלו מארלם. וכל זה בא להם מיוסף. ע"כ אין להאשים את שבטי ים בעשותם כל מה שעשו. אלל הקב"ה אחרת חשב ועלה ה' היא תקום לעבד נמרץ יוסף וה' הוא סבה לירידת מזרים ולכלל הדברים אשר נמשנו מזה. והחלומות הטובים שראה יוסף והגיד אותם לאחיו. ה' כמותן עליהם על האס להגדיל המדורה. ושנאתם ללכד ילאה. אך כל זמן שהיו מתקבלים בבית אביהם יחדיו הרישו ולא דברו דבר מחמת כבוד אביהם לא ראו לחרור ריב עם יוסף אלל בהיותם שדעם עם האלף חשבו מחשבות עם מה שראו בבית אביהם אהבת אביהם אל יוסף. וספרה לנו החורה איך האחים עשו כדמיונם. שמעולם לא עלה על דעת יעקב להרחיק מעליו את יתר בניו ורק חלק בחלק וירשו להם כל מה שיש לו. ומה שקירב ל"כ את יוסף הוא מלד הרהמנות. שנאשר בילדותו בלא אס. וגלד לוקנותו. ואין אדם יודע עמו. ומי יגדלוה ויהנכסו. ולבו חזה עליו ברוח קדשו כי לרות ברות יסובבואו במשך ימי חייו. וגדלותו ונפלותו חזה עליו. ע"כ קרבו אליו ביתר שאת. וגם את בנימין אחיו הקטן ממנו אהב ביותר רק לא חזה עליו שום השתנות במשך ימי חייו. ע"כ אין מה לדבר ממנו ומהתקרבותו. וגם בלב יוסף לא ה' שום הנפשות והתגדלות על אחיו. ולא הרגיש בלבו שום שמטמה עליהם. ואשב כמים הפנים לפנים כי לב האדם לאדם. ובאשר אין בלבו אל אחיו רק אהבה מסתתרת גם הם ויאהבוו. ע"כ כל החלומות אשר ראה ספר לאחיו שהם יפתרוהו כי כל החלומות הולכים אחר הפה. אלל אחיו אמרו הפתרון כלשון הינוה. המלך תמך עליו את משול תמשול בו. ותרגם אונקלוס המלכו את מדמי לממלך עלנא את שולמן את סביר לממשל בנא. ואחשו האחים שפתרון כזה לא יתקיים מחמת שמשכים בלם היסך זה. אלל עשו גם כזה. כי כל החלומות שולבים אהב הפה דייקא. ולא אחר הנחשקה שמחשב הפותר.

וְנָמְרוּ לִיהָ בְּבִי וְלֹא צָבִן לְמִלְלָא עֲמִיהָ שְׁלֵם: הַנֶּחֱלָם יוֹסֵף חִלְקָמָא וְנִמְנִי לְאַחֵיהִי וְאִי־נִמְנִי לְמִנְיָמָר

רמב"ן

אבן עזרא

כתונת מרוקמת. פסים כמו פס ידל בלשון חרמית: והוא נשען על ידו תמיד לא יפרר ממנו והוא נקרא לו (ד) דברו. כמו דבר לו לשלום אפי' לשלום: בן זקוניו בעבור שישרתו לזקוניו והנה לקח יעקב את

הצאן ברעותם במקום רחוק. ואונקלוס שאמר בר חכים. ירצה לומר שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו ושמעו כמעט זקנים ותרגם בילד זקונים בר סבתין כי לא אמר הכתוב בכאן כי בן זקונים היה אבל אמר הוא לו אבי עזר

(ד) (דברו כמו דבר לו לשלום) דברי הרב ודברי רש"י עולים בקנה אחת דאף דלא שייך כימי בפעל עומד. אולם במקור שהוא קרוב לשם. שייך כימי אף בעומדים. כמו בהתחברך עם אחיזיו. בהשכלנו בעד רשנו. ורש"י לדבר עמו כאלו נכתב מקור עם ככל"ם ומלה אלו. ולדעתו אפשר לפרש לא יכלו אחיו לסבול דבריו של יוסף אפי' כשדבר עמם שנים. וקא מקור חיים. ודברי באל דחובות בדברי רש"י רמזים נפלאים

אור החיים

ולא כדו שהיו בחוקת משוחררים נתנם ומן הסתם ידעו השבטים בדבר ועם שמנינו השבטים שהיו יחד בעזה אחת במירת יוסף ובכללם היו גם בני השפחות אולי שגם בהם דבר פרט איסור אבר מן החי או אפשר שנשאו פנים לשנה בני הנבירה והסכימו לענותם במירתו הגם שהיה לבם שלם עמו: וישראל אהב וגו'. הקדים לתת טעם למשטמת' של אחים לאח קטן ואמר וישראל וגו' פי' כי הגם שיוסף הוליד דבת אחיו אף על פי כן לא היה דבר רע ווליד כי היו האחים מתווכחי עמו ומוכיחים אותו וסרה קנאתם אלא ללד כי נוסף דבר פרסם האהבה והודיעה להם כמה שעשה לו כתונת פסים והרי זה מגיד שידעו וידע אחיהם שידעו והוא אומרם ויראו אחיו כי וגו' ומעתה צבא השגאה לא היה לה תקו' לתקן ולשים שלום והוא אומרם וישגאו אותו פי' ממה שקדם מעשיו שהביא דבתם רעה ולא יכלו וגו' ללד רואים כי הוא אהוב מכלן לאביו אין מליאות להתווכח עמו כי דבריו ידקו ולא דבריהם וכוונ' שאינם יכולים להעמידו בתוכחת מגולה שיכלם על אשר עשה ולא ישוב עוד בדבר הזה אין מליאות לחזור בו והוא אומרם ולא יכלו דברו בקושי לשלום פירוש לעשות צלמנות זה שלום:

ויחלום יוסף וגו'. אל"ד למה היה יוסף מגדיל השגאה כמה שהיה מספר חלומות גדולתו מגידות ומה גם אחר יודעו כי הוא שגאוי בעיניהם כחומר' ז"ל בפסוק ויאמר לו הנני שמסר עצמו למיתה ואולי כי נתכוון להודיע אותם כי מן השמים העלוהו למעלה ומעשה יעקב היה בהסכמת עליונים ומה יחדלו משכח אותו או יכוון להודיעם כי עדיין יערכו אליו ויבואו וישתחוו לו ואולי כי ביודעם בן ירחיקו השגאה לכל ינקום מהם לעת יפלו לפניו כי השבטים יכופו ראשם לגזירת אל עליון ולמנצחיה או יכוין לקרב הלבבות יהד והוא ע"ד חומר' בפרק הרוואה כי כל החלומות הולכים אחר הפה ואמר עוד שילך אל מרחמי לה ויפתרונו לו ויוסף חשב שבספרו חלומותיו להם ידונו בעצמן כי לבו שלם עמם כמשפט האחים האהובים וללד שקדמה שגאה וקנאה נעלו שער האהבה בלבם והיו דנים הכל להשתחררות עליהם וכו': ויחלום יוסף וגו'. הכתוב יעיד עליו כי חלם בללול השד שהיה בודה מלבו שחלם להשתחרר עליהם גם כחלום ב' הודיע הכתוב ויחלום להלדיק דברי יוסף:

ויגר לאחיו. פי' שחלם חלום טוב שבוה היו בעיניהם קשים כנידים ולא הזכיר הכתוב החלום כי הוא שאמר בסמוך שמעו נא ואין לומר שהיה חלום אחר שא"כ למה לא הודיעו הכתוב ואם ללד שלא נתקיים למה יספר הכתוב חלום שוא ידבר ואם להודיע סיבת השגאה הנה יספיק הקודם בשני החלומות אלא ודאי שהוא החלום שאמר בסמוך

מאור ושמש

גיורים ונראה לפרש ע"פ דאיתא בספרי קודש שאברהם אבינו ושרה כ"ז שלא הולידו לא היה זיווגם הקודש לריק חלילה רק בזיווגם הקודש המשיכו נשמת הגרים וכן זיווג של כל הדיקים הגם שהם בזקנתם מולידים נשמת הגרים בזיווגם הקדושים והנה יעקב אבינו אחר שהוליד בנימין ושוב לא הוליד עוד נמצא שמכאן ואילך בזיווגם הקדוש המשיך נשמת גרים וזה ג"כ ידוע מספרי הקודש שגלות מזרים היה למען להוליד ניצולות הקדושים שהוא נשמת גרים כדאיתא על פסוק כי לגוי גדול אשימך שם ע"ש

וזהו וישב יעקב בארץ מגורי אביו ודרש המדרש גיורי אביו והכוונה שהולידו נשמת גרים יעקב אחר הולידו את בנימין וכן אברהם ויזחק בן שהולידו נשמת גרים ע"כ הולך לירד למזרים להוליד שם נשמת הגרים שודע שזאת עיקר הכוונה בגלות מזרים. וזהו מרומם בדברי רש"י ז"ל ביקש יעקב לישוב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף וירא בזה שיעקב ראה להוליד נשמת הגרים בארץ מושבו קפץ עליו רוגזו של יוסף וע"י נתגלגל הדבר וכל

עוד שגא אתו : י ויאמר אליהם
שמעו נא הלום הנה אשר חלמתי :
והנה אנחנו מאלמים אלמים
בתוך השדה והנה קמה אלמתי
וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם
ותשתחוין לאלמתי : י ויאמרו לו
אחיו המלך תמלך עלינו אם
משול תמשל בנו ויוספו עוד שגא
אתו על חלמתי ועל דבריו :
ויהלם עוד הלום אחר ויספר אתו
לאחיו ויאמר הנה חלמתי הלום
עוד והנה השמש והירח ואחד
עשר כוכבים משתחוים לי : י ויספר
אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו

ואוסיפו עוד למסני יתיה :
י ואמר להון שמעו כען
חלמא חדין די חלמתי :
י והא אנחנו מאסרין
אסרין בנו חקלא והא
קמת אסרתי ואף
אודקיפת והא מסתחרן
אסרתכון וסגדן לאסרתי :
ח ואמרו ליה אחוהי
המלכו את מדמי לממלה
עלנא או שולמן את
סביר למשל בנו
ואוסיפו עוד למסני
יתיה על חלמתי ועל
פתגמוהי : ט ויהלם עוד
חלמא אחרנא ואשתעי
יתיה לחוהי ואמר הא
חלמתי חלמא עוד והא
שימשא וסיתרא וחד
עשר כוכבא סגדן לי :
י ואשתעי לאביו
ולאחיו ויגער ביה אביו

תולדות אהרן

וכנס השמש . ברטפ נה :

בעל הטורים

רשב"ם

(ח) וער דבריו . ויבא יוסף את דבתם רעה : (י) נלכה . ב' במס' הכא ואידך בית נתיבות נלכה לומר שעי' החלוס הליב ביתן של ישראל שלכלם בשנת רעבון : ותשתחוין . ב' במס' הכא ואידך ותגשן השפחות ותגשן לומר שאף ע"פ שלא ראה בחלוס הראשון אלל רמו להשתחויות יאל אחיו אף על פי כן כל בית אכיו השתחו לו כדכתיב ותגשן השפחות הנה וילדיהן : (י) ויגער . ב' במס' הכא ואידך ויגער בים סוף ויחרכ לומר לך מה ויגער דהכא יעקב אף ויגער דהתם חירי כיעקב שזכותו חרכ וזהו שדרשו וירא ישראל ישראל סכא :

רש"י

שפתי חבמים

(א) מאלמים אלמים . כתרגומו מאסרין אסרין עמורין וכן (תהלים קכו) נושא חלומותיו וכמוהו כלשון משנה והחלומות מוטל ומכריו : קמה אלוטמתי . נזקפה : וגם נצבה . לעמוד על עמדה כן בזקיפה : (ה) ועל דבריו . על דבתם רעה שהיה מביא לחביהם : (י) ויספר אל אביו ואל אחיו . לאחר שספר אותו לאחיו חור וספרו ר לאביו בפניהם : ויגער בו . לפי שהיה מעיל

ק (ממ"ש) כוונתו לפרש חילוק בין קמה לנלכה שלכאורה הוא כפול שהוא ענין אחד לכ"פ קמה ר"ל נזקפה משכיבה לפי שעה וגם נלכה לעמוד תמיד כן על עמדה בזקיפה וק"ל : ר' וקסה למה בחלוס הראשון לא ספר אותו לאביו וי"ל שיוסף היה יודע כי רוב החלומות הולכים אחר הפס וכוון שאחיו פתרו אותו לטובה מש"ה לא ראה לספר אותו לאביו אבל בחלוס השני שלא פתרו לו אחיו כלומר שלא ראו לפתור אותו לטובה כי גם הם הרגישו בדבר דמ"ה אמר חלומותיו כדי שיפתרו לו לטובה הולך לספר אותו לאביו כדי לפתור לו וכן עשה ויגער בו כדי שלא יעילו אחיו

דעת זקנים מבועלי התוספות

סבת שנאת האחים והלומות יוסף

(א) והנה אנחנו מאלמים וגו' והנה תסבינה וגו' ותשתחוין וגו' מורה על הממשלה העבדית . האוגרים בקציר לחם ויוסף עבד להם לחם רב כד"ל ויוסף הוא המשכיר . לחמם החלוס השני אשר ראה בחלומה והנה השמש והירח וגו' מורה על ממשלת שידוד המערכת השמשית את המלך הגדול לממשלת היום ואת המלך הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים ובמד"ר (פ' פד) אמר ר"י אמר יהושע לשמש עבדא בישא בו' לא כך ראה אותך אלא בחלוס והנה השמש והירח וגו' אף אתה דום מלפני מיד וידום השמש וירח עמד וגו' . ולזה אבינו יעקב בראותו כי אחי יוסף והנה בניו מקנאים אותו על חלומותיו המורים לו גדולה והתרוממות עליהם וגם על הממשלה הנוראית . לזה עשה את עצמו כאילו יש גם כמות החלוס השני השתעבדותם של אחיו ועוד נוסף של אציו ואמו . ויש בו ג"כ שמירת הטעם . והוא שהשמש הוא משל אל האב . והירח אל האם . והכוכבים אל האחים . ולזה גער בו ביוסף לאמר מה החלוס הזה אשר חלמתי

(א) נלכה . ב' במס' הכא ואידך בית נתיבות נלכה לומר שעי' החלוס הליב ביתן של ישראל שלכלם בשנת רעבון : ותשתחוין . ב' במס' הכא ואידך ותגשן השפחות ותגשן לומר שאף ע"פ שלא ראה בחלוס הראשון אלל רמו להשתחויות יאל אחיו אף על פי כן כל בית אכיו השתחו לו כדכתיב ותגשן השפחות הנה וילדיהן : (י) ויגער . ב' במס' הכא ואידך ויגער בים סוף ויחרכ לומר לך מה ויגער דהכא יעקב אף ויגער דהתם חירי כיעקב שזכותו חרכ וזהו שדרשו וירא ישראל ישראל סכא :

בדכתיב ויצבור יוסף בר : (ח) על חלומותיו . וא"ת והלא עדיין לא סיפר להם כי אם חלום אחד . י"ל שנכתב הכקרא על שם העתיד לספר להם חלום אחר אי נמי בשביל שספרו להם תמיד כתב חלומותיו : (ט) והנה השמש והירח וגו' . ב"ר בשאמר לו יהושע דשמש שמש בגבעון דום לא רצה לעמוד עד דאמר ליה ולא כסף וביניה דאבא את פי' וכי אינך עבדו של יוסף דכתיב

היב ליה בבו: ו באמר להון ששעו ברוח תלמא הדין די תלימית: ו והא אנחנא מפרבין פירובין בבו
 חקלא והא קמת פורבתי ואוף אנדקיפת והא מתחין
 פורבתיכון ונחנן לפורבתי: ו באמרו ליה אחוהי הלמלך אנח סדמי עקנא אין למשל אנח
 סביר עקנא ואסיפו תוב למינמר ליה בבו על חלמי ועל פתגמי: ו נחנס תוב חלמא הורנא וסני
 נחיה לאחוי באמר הא תלימית חלמא תוב והא שמשא וסיהרא וסר סר פורבניא נחנן לי:
 ונאשקעי לאבוי ולאחוי ונאמר ליה מה חלמא הדין דחלמא תמיהא גמיה

פי' יונתן

(ז) מפרבין פירובין, הוא ענין קשרים שקשחו שכלי פכוחה וכן ת"ל מאסרין וק"ל (ח) גחנן, כנר פירשתי שהוא לשון שפחוהא

רמב"ן

אבן עזרא

(ז) מאלמים, מגזרת חלומים ומנאל כלשון נקבה נושא
 חלומותיו: תסובינה, מפעלי הכפל, ודגשות הדי"ת
 לבלוע הדי"ת, (ח) המלך תמלך או משול תמשול.
 להכני גשימך מלך או אתה תמשול בנו בחזקה: ויגער בו
 אביו, גערה עס די"ת דרך קלון, וכלל די"ת לשון
 השחתה, כמו הנני גוער לך את הזרע, או הוא על
 דרך משל שיגער בזרע ויפחד ולא יעלה: חני
 מלך עלינו או אתה תמשול בנו בחזקה ויותר נכון לפרש דעת אונקלוס היתה מלך עלינו או שלטון מושל בנו כי לשניהם
 אדם משתחוו' לאתה' עלינו לעול' לא מלך ולא מושל, ושעם על חלומותיו ועל דבריו שהיו שונאים אותו על החלומות
 וגם על הספור שהוא מספר אותו להם כסתהלל כמו שאמר שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי: (י) ויספר
 אל אביו, ספר החלום הזה לאביו ולא הראשון כי הוא עצמו הכיר פתרונו כי השמש ירמוז לאביו והוא נער
 בו, וטעם ואל אחיו פעם שנית כי יספר אותו לאביו בפני אחיו והוא נער אותו לשכך חמתם מעליו, וטעם
 ספורנו

(ו) שמעו נא החלום הזה, לא די שספר החלום כי גם אמר להם
 שמעו נא כלומ' הבינו את הוראת החלום ובוה חוסף להפיל
 איבת אחיו עליו כמו שאמרו המלך תמלך עלינו: (ז) וגם
 נצבה, הורה שתהיה מששלחו קייטת זמן ארוך וכן היה כי
 אור החיים

ומתחלה אמר להם סתם חלום מעלה חלמתי ולמד שלא היו
 רוצים לשמוע לו חלומו לנד שנחתם הפסיק בסיפור והי'
 מחלה פניהם לשמוע לו ואמר שמעו נא וגו':
 שמעו נא החלום, טעם אומרו נא למה שפישתי שלא
 היו רוצים לשמוע אמר להם נא ל' בקשה, או ירצה
 ע"ד אומרים ו"ל כי עיקר פתרון החלום הוא דוקא ביומו ולא
 ביום אחר לזה מתענין תענית חלום אפילו בשבת ואינו
 נדחה ליום אחר לזה אמר נא פי' עתה ולא תאחרו לזמן
 אחר כדי שיתקיים, גם יכוין לומר להם לכל יחשבו אותו
 כי כבר הלך לרחמיו וידידיו וספר להם החלום ופתרונו
 לעובדה הגידו וכפ"ו בטלה מהשבתו העובדה שהשב לקרב
 לבבות אחיו כמו שפי' בפ' שלפני זה כי אין הוכחה שבחזקת אוהבים הם כי כבר קדם עיקר הפתרון ופתרונו ולעובדה
 לזה לא חש לבוא אללם שהגם שיפתרוהו לרעה כבר נתקיים כפתרון הראשון לזה אמר נא וא"ת והלא אמרו בהוראה
 אמר רבי בנאה פעם א' חלמתי חלום אחד והלכתי אלל כ"ב פותרי חלום שהיו בירושלים ומה שפתר לי זה לא פתר
 לי זה וכולם נתקיימו בי ע"כ, אולי דוקא שאין הפתרונים סותרים אבל אם הם סותרים אין פותר שני מוציא מפתרון
 ראשון וחש יוסף שידגו אותו בזה ואמר שמעו נא פי' עתה, הוא מספר הדבר ולא קודם ספרו לזולת:

החלום הזה, אומרו ה"א הידיעה להיות שכבר הגיד להם שחלם חלום ולא פירש החלום וחזר לומר שמעו נא החלום
 הזה שהגדתי לכם שחלמתי: והנה אנחנו וגו', אמר ג' פעמים והנה דע כי החלום אשר יהי' מראה
 הגבוהה והודעה מהמודיעים שלפני ה' האות והמופת הוא אם יהי' החלום לחולם בהיר וזהיר כיום יאיר
 שיהי' הדבר בעיניו כאילו הוא בהקץ ממש בא האות והמופת להודיע כי מחזה שדי יתוה כי החלומות אשר
 נעירים ישחקו בו יהי' בלבול הרעיון והגזמת הגדמה ע"כ ספר יוסף ואמר והנה בכל פרע שכל דבר שהראוהו
 הי' ברור בעיני שכלו כאילו הי' רואהו עתה שהוא בהקץ בהשלמת דעתו ואין זה אלא חלום נודק: והנה אנחנו
 וגו', הראוהו בחלום החלומות הם חבילות חבילות של מצות שטופים כולם יחד והראוהו שחבילתו יותר מתקוממת
 מכולן במעשה שער עליו פס אשת פוטיפר וגם נצבה שהי' שליט וגנב על כל ארץ מצרים ועוד שכל החלומות
 של האחים מוכנעים ומושפלים לפני זכותו של יוסף כי הוא דבר המעמיד לכולן וזן ופרנס אותם ונתכוון להודיעם
 זה אולי יסירו שנחתם בידעם הדברים: ויאמרו לו אחיו וגו', טעם כפל המלך אם משול להיות כי יש כפי'
 החלום ב' דרכים הא' מלכות ממש והב' ממשלה, והנה המלכות היא בגדר ספק כפתרון אבל הממשלה בגדר מוחלט
 לזה השיבוהו על ספק מלכות ועל ההלט ממשלה כנגד מלכות אמרו המלך המסתפק אתה למלך אפילו בגדר ספק
 וכנגד ההלט ממשלה אמרו אם משול ולזה תרגם אונקלוס במלכות את מדמי ובממשלה את סבור וטעם כפל המלך
 תמלך ולא הספיק לומר התמלך עלינו התמשול בנו נתכונו לומר ב' תמיהות האחת על המלכות מלך עמיה אפי' לא
 יהי' מלך אלא על פינת העמים דבר גדול הוא ולא די זה אלא תמלך עלינו שכבר באה להם הקבלה כי יהודה מלך
 על כולם ואיך יבא החזיון להפך קבלה אמיתית וגם אמרו הממשולית כווננו אל הדרך עצמו, עוד יכונו לומר בכפל הדברים
 עז"ה להיות שאתה חושב למלך לזה בא החלום שתמלך וגו' כמ"כ המשול וגו' והכוונה בזה רעיוןך על משכבך סליקו
 ויוסיפו

וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר
חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאַחֶיךָ
וְאֶחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה :
וַיִּקְנֵאוּ בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו יֵת פֶּתַח מֵאָה :
יֵב וְאֶזְלוּ אֶחָדֵי לְמִדְעֵי יֵת
עָנָה דְּאִבּוּהוֹן בְּשֵׁבָם :
יֵב וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף
הֲלָא אֶחָדֵךְ רָצִין בְּשֵׁבָם
אִיתָא וְאִשְׁלַחְךָ לְוִתְהוֹן

תו"א הכו' נבוא אנו . ברכות נג ע"ג
כך שבוטות י"י

וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר
חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאַחֶיךָ
וְאֶחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה :
וַיִּקְנֵאוּ בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־
הַדָּבָר : שְׁנֵי יֵב וַיִּלְכּוּ אֶחָיו לְרַעוֹת
אֶת־צֵאֵן אֲבִיהֶם בְּשֵׁבָם : יֵב וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלֹא אֶחֶיךָ רָעִים
בְּשֵׁבָם לָכֵן וַאֲשַׁלְּחֶךָ אֲלֵיהֶם

אוצר החכמה

מחיר 1234567

מחיר 1234567

*נקוד על את רש"י

להיות מושל . ועגלות הללו על ידי מלכות וממשלה
באים ומתוך כך אמר רב עוד יוסף בני חיי . כי הימה
גדולה היה היאך האמין אחרי שראה כהנתו מלאה דם
כמו שנחרר יצחק על יעקב בשביל שטעא שער בחלקת
צווארו : (יג) הלא אחיך רועים בשכם . במקום סכנת
שהרגו אנשי המקום . זה שמעתי מר' יוסף קרא

רש"י

שפתי חכמים

ש שגאה עליו : ש ר"ל יוסף היה מצייל שגאה על עמנו
(ב"ר) והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה ת
שגדלתו כאמרו . (ב"ר) ורבותינו למדו מכאן א שאין
חלים בלא דברים בטלים ויעקב נתכוון להוציא הדבר
מלב ב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא נבוא
וגו' כשם שא"ל באמך כך השאר הוא בטל (ב"ר) :
(יא) שמר את הדבר . היה ממתין ומלפס מתי יבא
וכן (ישעיה כו) שומר אמונים וכן (איוב יד) לא תשמו
על חטאתי לא תמתין : (יב) לרעות את צאן . נקוד
על את שלא הלכו ג חלא לרעות את עמנו (ב"ר) :

שגאה עליו . מהרש"ל : ש ר"ל יוסף היה מצייל שגאה על עמנו
לכך גער בו ולא משום שהוקשה בעיניו אם החלום יהיה אמת שהרי
אחריו כתיב ואביו שמר את הדבר : ה' הקשה הרא"ם מנ"ל דלמא
לעולם היה יודע והא דקא מתמה היינו כדפירש"י לעיל שלא
יעילו שגאה עליו . וע"ק למה גבי הדברים מגיעים לבלהה אמרו
שיעקב לא היה יודע זה שאלו היה יודע זה לא היה אומר והלא
אמך ממה כי ה"ל לחוש שגאה ירגישו בניו ואלו לגבי אין חלום
בלא דברים בטלים לא פחד שגאה ידעו גם בניו שאין חלום בלא
דברים בטלים ויאמרו שאין דברי יעקב חלא דרך תחבולה בעלמא .
ותי' מהרש"ל דא"כ דהיה יעקב יודע שהדברים מגיעים לבלהה
בדאי גם בניו היו יודעים מפני שזה תלוי בסכרא וא"כ מה
הולא מלכס כמס שגאה הבוא נבוא וגו' ומ"ש אח"כ ואביו שמר
את הדבר . ר"ל שהיה קבלה בידו שאין חלום בלא דברים בטלים
וזה היה קבלה בידו ובניו לא ידעו הקבלה : א רל"ת למה

קא מתמה יעקב ואמר הבוא נבוא וגו' וכי לא ידע זה שאין חלום בלא דברים בטלים חלא להוציא וגו' : ב שהם סוברים
שפי' אמך אינו נופל חלא על אמו ממש חלא שאין חלום וגו' : ג פי' דאי לא היה נקוד על את היה את דבוק ללאן וכיו פירושו
לרעות את הלאן אבל עכשיו דנקוד על את ח"כ הוי כאלו אינו נכתב לגמרי את וא"כ לא הוי לרעות דבוק להיכה שלאחריו והוי
פי' הלכו לרעות היינו את עמנו ואלו אביהם בשם מלחא בלתי נפשיה הוא ואי לא הוי נכתב לגמרי מלת את לא היה מוכיח
מיניה מידי דודאי יכולין למימר לרעות את עמנו חלא בלתי נפשיה הוא לומר דבוק הוא להדדי דכילה חלא מילתא
הוא אע"פ שלא כתיב את הוי אמרינן דמקרא קצר הוא אבל השתא דכתיב את ונקוד עליו כאלו הוא נמחק לומר לך דלא

סבת שנאת האחים והלומות יוסף

הבוא נבוא אני ואמך ואחריך להשתחוות וגו' . כלומר המוכן מפתרון
החלום לפי דעתך שהאזל אל האב והאם והאחים וגו' החלום
הזה אינו אמתי . כי אמך כבד ממה . וסיומה התורה ואביו שמר
את הדבר . ר"ל כי זה וולת ששאל מהחלום שמירת פתרון הטעם ומוכן
זר . אבל את הדבר . והוא השמש והירח היותם משתחוים לו בעתיד ענין זה שמר בלב
ואך על זה היום קוה מתי יבא ויראה (אפי"ת ט"ז) :

שליחת יעקב את יוסף

ראינוהו ולא פטרטנו בלא לוי . זה דאמר יעקב בלדיק הנקרא
בשם ישראל לגודל מעלתו לבני יוסף . הלא אחיך רועים בשכם
ועס נשפך דם נקי הרבה (כי יעקב לא הבכיס לשמעון ולוי
בהריגת בכס) וא"כ הלא הוא מוכן מאלד וכמאמר רז"ל שהוא
מקום מוכן לפורעניות . לכן לכה לראות את שלום אחיך . ויש
חלמר אם כן הוא שהמקום מוכן איך תלך אתה אל אחיך אשר
שונאים אותך . במקום המוכן ההוא . לא תחוש לזה . כי
ואשלח אליהם . ר"ל שאלו אחיך . ולוי של יחי' לך שמירה
מעולה אף בלוקס המוכן ההוא . ע"כ אמר יוסף היני . פי

רעת זקנים מבועלי התוספות

והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי . ויהושע
מוצא יוסף דכתיב למטה אפרים הושע בן נון סיד ויעמוד השמש :

את הדבר . ר"ל כי מה שהחליט שלילת המוכן מפתרון החלום השני אין זה וולת ששאל מהחלום שמירת פתרון הטעם ומוכן
זר . אבל את הדבר . והוא השמש והירח היותם משתחוים לו בעתיד ענין זה שמר בלב
ואך על זה היום קוה מתי יבא ויראה (אפי"ת ט"ז) :

(יג) ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם וגו' .
כתב הגאון בעל ע"ז איתא בזה"ק במקום שנהרג אדם
ונשפך דם נקי אותו המקום הוא מוכן מאלד לעולם כי הנלחך
הנשחית אשר נברא מהעין הוא בלכות אנשים רעים כאשר
עובדים במקום ההוא ונפתח לארוב ולשפוך דם נקי ולא ימלט
כל העובר שם במקום ההוא אחרי כן . גם ידוע שהלוי של
הדיק הוא שמירה מעולה להגלל מכל פגע דע . ואשר ע"כ
ההריכה התורה להביא עגלה ערופה על דם נקי שנשפך ושהקנים
יאמרו עליו ידינו לא שפכו הדם הזה . ואמרו חז"ל דר"ל שלא

אָנא וואָך וואָך לִמְנַחֵן לָךְ עַל אֶרְעָא: יא וְקִנְיָא בִּיה אַחוּהִי וְאָבֹי נִטְר בְּלִבִּיה ית פִּתְנָמָא: יב וְאֶזְרוּ אַחוּי לְמַרְעֵי ית עָנָא וְאֶבְהוּן בְּשִׁשָּׁם: יג וְהָיָה לְזִמְן יוֹמִין וְאֶמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלָא אָחָךְ רָעַן בְּשִׁשָּׁם וְדָחִיל דִּי־קָמָא יִיתֹן חֵיוָא וְיִקְחִינוּן עַל עֵינֵק דִּי מָחוּ וְיִתְּנוּר וְיִתְּ שִׁשָּׁם וְיִתְּ יִתְּבִי קִרְקָא אִיתָא

רמב"ן

אבן עזרא

וואָך. עַל זַלְהָה שִׁפְחָה אִמּוֹ שִׁגְדְּלָהּ אוֹתוֹ: (יא) שִׁמְרָת הַדֶּבֶר. כִּלְכּוּכֵן שִׁמְרוּ עֲדוּתוֹ עַל הַפִּי הַנִּכּוֹן: (יג) וְיִאמְרֵם הַחֲלוּם הַזֶּה אֵינוֹ הֵלֵךְ בְּדִבְרֵי דְבָרִים אֶלֶּם גּוֹבֵה הַלֵּב וְנִעְרֹת שִׁיעֵלוּ דְבָרִים כְּאֵלּוּ עַל־לִבְכֶּךָ כַּעֲבִין שְׂנֵאמִי בַחֲלוּמוֹת רַעִיוֹנְךָ עַל מִשְׁכַּבְךָ סִלְקוּ וְכָתוּב וְהַרְהוּרִין עַל מִשְׁכְּבִי: הָבָא גַבְאֵי אֲנִי וְאֶמֶךְ, וְהָלֵא אִמְךָ כְּבֵר מִתָּה וְהוּא לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מִנִּיעִין לְבַלְתָּה שִׁגְדְּלָתוֹ כְּאִמּוֹ וְרַבּוּתוֹ לְמַדּוֹ מִכָּאֵן שֶׁאֵין הָלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים וְיַעֲקֹב נִתְּכּוּן לְהוֹצִיא הַדֶּבֶר מִלֵּב סְאֻרָּנוּ

(י) מִזֶּה הַחֲלוּם הַזֶּה. אֵין זֶה בִּי אֶם רָע לֵב שֶׁתִּחְשַׁב לְמַלְכּוּךְ עֲלֵינוּ וְרַעֲיוֹנְךָ עַל מִשְׁכַּבְךָ סִלְקוּ: (יא) וְיִקְנֵאוּ בּוֹ אַחוּי, בְּתַשְׁבֵּם שֶׁבִשְׂבִיל פְּעֻלָּתוֹ אֲצִל אֲבֹיו רָם לִבּוֹ לְסַפֵּר כְּאֵלּוּ עַל פְּנֵי אֲבִיו: וְאֶבֶר שִׁמְרוּ עֲדוּתוֹ עַל הַפִּי הַנִּכּוֹן: (יג) וְיִאמְרֵם הַחֲלוּם הַזֶּה אֵינוֹ הֵלֵךְ בְּדִבְרֵי דְבָרִים אֶלֶּם גּוֹבֵה הַלֵּב וְנִעְרֹת שִׁיעֵלוּ דְבָרִים כְּאֵלּוּ עַל־לִבְכֶּךָ כַּעֲבִין שְׂנֵאמִי בַחֲלוּמוֹת רַעִיוֹנְךָ עַל מִשְׁכַּבְךָ סִלְקוּ וְכָתוּב וְהַרְהוּרִין עַל מִשְׁכְּבִי: הָבָא גַבְאֵי אֲנִי וְאֶמֶךְ, וְהָלֵא אִמְךָ כְּבֵר מִתָּה וְהוּא לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מִנִּיעִין לְבַלְתָּה שִׁגְדְּלָתוֹ כְּאִמּוֹ וְרַבּוּתוֹ לְמַדּוֹ מִכָּאֵן שֶׁאֵין הָלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים וְיַעֲקֹב נִתְּכּוּן לְהוֹצִיא הַדֶּבֶר מִלֵּב סְאֻרָּנוּ

מאור ושמש

אור החיים

וְיוֹסֵפוֹ עוֹד וְגו'. לִפִּי מַה שִּפְרַשְׁתִּי שֶׁלֹּא הִיָּה אֵלֶּה חֲלוּם אֶחָד טַעַם אֲדַמְּרוּ עַל חֲלוּמוֹתָיו לְשׁוֹן רַבִּים לֵהוֹיָה שֶׁהָיוּ בַחֲלוּמוֹ הִרְבֵּה פִּרְעִים קָמָה אֲלֹמֹתַי א' וְגַם נִלְכְּדָה ב' וְהִנֵּה תִסְבִּינָה וְגו' לֹא אִמְרָ ל' רַבִּים: וְעַל דְּבָרָיו. פִּי' שֶׁדִּבֶּר אֵלֵיהֶם הַחֲלוּם לֹא יִהְיֶה שֶׁהֵלֵךְ כֵּן לֹא הִיָּה מוֹלִיָּא מִפִּין כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה. עוֹד יִרְאֶה ע"ד אֲדַמְּרוּ בְּפֶרֶק הָרֹאשׁ א' ל' קִיֶּשֶׁר לִר' וְגו' הִרְהֵר כּוֹלִיָּה יוֹמָא לְאוֹרְתָא וְכו' רַעִיוֹנְךָ עַל מִשְׁכַּבְךָ וְכו' וְלֹא חֲשַׁדוּ לְיוֹסֵף כִּי לֵהוֹיָה חֲשַׁב מִחֲשַׁבּוֹת הַשְׁתּוֹרָרוֹת עֲלֵיהֶם רַעִיוֹנֵיו וְכו' וְהָיָה אֲדַמְּרוּ עַל דְּבָרָיו פִּי' ע"ד אֲדַמְּרוּ עַל דְּבָרָת בְּנֵי הָאָדָם וְגו' כִּי ע"י מַעֲשֵׂיו וּמִחֲשַׁבּוֹתָיו אֲשֶׁר הִתְעַסֵּק בַּהֲשְׁתּוֹרָרוֹת עַל הָאֲחִים הוּא הִסּוּבֵם לְהַלּוֹם כָּל מִן דִּין. אֲדַמְּרוּ ע"ד אֲדַמְּרוּ ב' הָרֹאשׁ כֹּל הַלְּמָא דִּלָּא וְכו' כְּאֲנִתָּא דִּלָּא מִקְרִיָּא וְהָיָה אֲדַמְּרוּ עַל חֲלוּמוֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו שֶׁאֵינוֹ מַעֲלִימוֹ וְהָיָה מִבְּקַשׁ לְקִיּוּמוֹ בְּמַה שֶׁמִּסְפְּרוּ וּמִבְּקַשׁ פְּתָרוֹנוֹ ה"ו מִגִּיד כִּי הֵשֵׁךְ הוּא לְמַשׁוֹל בְּאֲחָיו וְדִבֶּר זֶה יִכְפִּיל הַשְׁנָאָה בַּהֲפֻלָּה. אֲדַמְּרוּ עַל דְּבָרָיו שֶׁמִּדְּבַר עֲמָהָם כִּרְעָה כֹּחַ וְלִבְּנוֹ חוֹרֵשׁ אֲזַן לֵהֵם וְלֹא תִגְדַּל הַשְׁנָאָה בְּסִיבָה זוֹ עוֹד עַל דְּבָרָיו שֶׁאֵינוֹ מִתְּבַיֵּשׁ לְדַבֵּר לְאֲחָיו הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ פִּינִים בְּפִינִים שִׁמְלֹךְ עֲלֵיהֶם וְזֶה יִגִּיד נֹכַח לִבּוֹ בְּפִשְׁטוֹת מִדְּבַר גְּדוּלוֹת וְחוֹשֵׁב כִּי הַדֶּבֶר פְּשׁוּט עַד גִּדֵּר שֶׁלֹּא יִקְפִּידוּ עַל הַדֶּבֶר וְלֹא גְדֻלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְהִי מַה שֶׁהִי:

וְיִגְעֵר בּוֹ וְגו'. לְהַסִּיר קִנְאָת הָאֲחִים וְסִתֵּר הַחֲלוּם בְּקוֹשִׁית אֲנִי וְאֶמֶךְ כִּי מִהֲמַנִּיעָה הַמוֹחֵלֵט הוּא וְהַטַּעַם כִּי לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת כִּי בְּנֵי יַעֲקֹב תִּשְׁגִּים הַגְּדוֹלָה מִהֲאֲוֹמוֹת אֵלֶּה דּוּקָא מֵאֲבִיהֶם וּמַעֲתָה אֵין מִזִּיאוֹת שִׁטְתָּהוּ לֹא אֲבִיו מִמִּילָא סִתֵּר הַחֲלוּם בְּפִנִי הָאֲחִים וְלִבְּנוֹ לֹא כֵן יִחְשָׁב: וְיִקְנֵאוּ בּוֹ אַחוּי. בַּחֲלוּם זֶה הִסִּירוּ הַסִּפְקָה הִיָּה לֵהֵם בַּחֲלוּם רִאשׁוֹן שֶׁבֶּה הַחֲלוּם לְסִיבָת מִחֲשַׁבּוֹתָיו כִּי וְדָלִי שֶׁלֹּא חֲשַׁב וְלֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהַשְׁתַּרֵּר עַל אֲבִיו וְאֵין זֶה אֵלֶּה הַיּוֹדֵעַת דִּבֵּר מִהַשְׁמִים וְלֹא נִכְנָסָה בָּהֶם קִנְאָה: לִבָּה וְשִׁלְחָן וְגו'. פִּי' לִבָּה אֵלֶּל אֲחִיךָ וְאֵם אֲתָה חוֹשֵׁשׁ

אִיךְ מִדְּרִיגָתוֹ הוּא דּוֹגְמָת דְּדִיק שֶׁלְמַעֲלָה וְכֵהם אֵין הַבְּחִינָה הַזֹּאת וְאֶמֶךְ שֶׁמֶנּוּ נָא גו' וְהִנֵּה אֲנִי מֵאֲלֵמִים גו' וְת"א מֵאֲסִרִין אֲסִרִין ר"ל מִקְשָׁרִין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשְּׁדָה ר"ל חֶקֶל תְּפוּחִין קִדְשִׁין וְע"כ בֹּא הַשְּׁדָה ב' שֶׁמֶרְמוֹ לְהַשְׁדָּה הַיּוֹדֵעַ הֵיכָּן שֶׁהֵיכָּן מִקְשָׁרִין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַבִּיכּוֹל אֲנִי וְאֲתָם אֲמַנְסָם הַחֲלִיקוֹת אֲשֶׁר בִּינֵינוּ כִּי הִנֵּה קָמָה אֲלֹמֹתִי וְגַם נִלְכְּדָה ר"ל אֲשֶׁר אֲנִי מִקְשָׁר שֶׁאֲנִי בַּמְדְּרִיגָה דְּדִיק כִּידוּעַ לֹא הִיָּה קוֹס וְאִמְרָ כִּי אֲנִי דּוֹגְמָת דְּדִיק שֶׁלְמַעֲלָה מִדַּת הַיִּסּוּד הַמִּקְשָׁר כָּל הַעוֹלָמוֹת. לִכֵּן הִיָּה בִּיכּוֹלָתִי לְקַשֵּׁר הַנִּשְׁמוֹת בְּשֶׁרֶשׁ לְמַעֲלָה מִקְשָׁר הַנִּשְׁמוֹת וְנִשְׁתַּקְּוּ שֶׁל צ"צ ב' אֲשֶׁמֶתם 'רִירוֹה' בְּרִירוֹה אֲחִינִס וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֹמֹתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוִינָה לְאֲלֹמֹתַי ר"ל הַגִּם שֶׁנֶּם אֲתָם הֵייתֶם מִקְשָׁרִים נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲעַפ"כ אֲיִנִּס בְּמִדַּת יִסּוּד דְּדִיק שֶׁל מַעֲלָה הַמִּקְשָׁר הַכֹּל רַק בְּשֶׁאֵר בְּחִינּוֹת וּבְאֲמָת אֵין הַעוֹלָמוֹת מִתִּיחָדִים וּמִתְקַשְּׁרִים רַק בְּמִדַּת יִסּוּד ע"כ הַכֹּל רִיכִים לְהַתְחַבֵּר ע"י בְּחִינָתִי וְזֶה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֹמֹתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוִינָה לְאֲלֹמֹתַי כִּנ"ל כִּי קָיָן שׁוֹם יִחוּד וְקִשּׁוֹר נַעֲשֶׂה רַק ע"י מִדַּת דְּדִיק יִסּוּד עוֹלָם וְהִבֵּן: וְיִלְכּוּ אֲחָיו גו' וְיִשְׁלַחֵהוּ מִמֶּמֶךְ חֲבֵרוֹן וְיִבֹּא שְׁמָה גו' וְהִנֵּה תוֹעָה בְּשֶׁדָה גו' וְהִנֵּה לְרִיךְ לְהִבֵּן הָאֵם יֵשׁ לְהַשְׁבִּי עַל שְׂבִי יֵה קְדוּשִׁי עֲלִיוֹן שִׁשְׁנָאוּ אֵת אֲחִיהֶם שֶׁהִיָּה דְּדִיק יִסּוּד עוֹלָם עַד שֶׁרָצוּ לְהַרְגוֹ אוֹתוֹ וְאַחֵר שֶׁלֹּא הִרְגוּהוּ מִכּוֹר

וַיֹּאמֶר לוֹ הַגִּנִּי: יֵי וַיֹּאמֶר לוֹ קֶלֶךְ-נָא
 רֹאֵה אֶת-שָׂלוֹם אֶחֱיָהּ וְאֶת-שָׂלוֹם
 הַצֵּאן וְהַשִּׁבְגִּי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ
 מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שִׁכְמָה:
 שׁוּ וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲה בַּשָּׂדֶה
 וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:
 שׁוּ וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ
 הַגִּידָה-נָּא לִי אֵיפָה הֵם רָעִים:
 וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה בִּי שְׂמֹעֲתִי

וַיֹּאמֶר לִיהָ הָאֵל אֲנִי:
 יֵי וַיֹּאמֶר לִיהָ אֲנִי פָעַן
 חַוִּי יֵת שְׁלָם אֶחָד וַיֵּת
 שְׁלָם עָנָא וְאֲחִיב לִי
 פִתְנָמָא וַיִּשְׁלַחְהוּ מִמִּישֹׁר
 חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שִׁכְמָה:
 שׁוּ וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲה בַּשָּׂדֶה
 וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:
 שׁוּ וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ
 הַגִּידָה-נָּא לִי אֵיפָה הֵם רָעִים:
 וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה בִּי שְׂמֹעֲתִי

תולדות אהרן

לך נא ראה. חוליו לא עקדה שער מד:
 וישלחו מעמק חברון. סוטה יא: אישם
 הם. נבדל טו:

בעל המורים

(יד) לך נא ראה. לומר שלא ילא אלא כבי טוב בשעם שיוכל
 לראות: והשיבני דבר. כללה בו רוע"ק כסופו לחזור אליו:
 עמק. כג"י רד"ו עי"ז נשתעבדו רד"ו שנים וליווה עד חברון
 אל אכל חזור כך. אל כתיב ידיו לא שפסח את הדם הזה שלא
 פטרנוהו בלא לויס וכו' נפטר ממנו ומתוך כך זכרו והיינו דכתיב
 וירא את העגלות אשר שלח יוסף. וזהו שאמרו אל יפטר אדם
 מחיורו אלא מתוך ד"ת שמתוך כך זכרו: (טו) תועה. ג'
 כמ"ס הכא ואידך חמורו תועה ואידך אדם תועה מדרך השכל.
 לומר לך שתועה ולא מאת הדרך. ונכנס בשדות לבקש. או חמורו תועה
 שרץ להשינו ואחיו לא חשו לאכידת גופו על כן חשו מדרך השכל:
 (טו) איפה הם רעים. כתיב חקר רמז פה התחילו כרעה בימי ירכעם
 שהמליכוהו בשכם.

רש"י

שפתי חכמים

(יג) הגנני. לשון עניה וזריזות ד נודרו למנות אביו
 ואע"פ שהיה יודע באחיו שגנאין אותו: (יד) מעמק
 חברון. והלא חברון ה' בהר שנאמר (במדבר יג) ויעלו
 כנגב ויבא עד חברון אלא (ב"ר) מעלה עמוקה של אותו
 לדיק הקביר בחברון לקיים מה שנאמר לאברהם בין
 הבתרים (לעיל טו) כי נר יהיה זרעך: ויבא שכמה.
 (סוטה יא) מקום מוכן לפורעניות ו שם קלקלו השבטים
 שם ענו את דינה שם נחלקה מלכות בית דוד שנאמר
 (מ"א יב) וילך רחבעם שכמה: (עו) וימצאוהו איש.
 (תנחומא) זה ו גבריאל שנאמר (דניאל ט) והאיש גבריאל:
 (יו) נסעו מזה. (תנחומא) הסיעו עלמין ח מן הארצה:

ז מללא אמר יוסף לאיש הידעת את אחי איפה הם רועים רק אמר הגידה נא לי ש"מ שהיה מלאך ומדכתיב איש ש"מ שהוא
 גבריאל ולא אחר (ג"א) דאל"כ שהיה מלאך ל"ל כל הסיפור שהיה תועה בדרך מה לי אם הלך בתחלה אליהם בלא תועה הדרך זו
 לא אלא שהיה מלאך והקב"ה שלחו להגישו אל אחיו כדי לקיים גזירתו דאם לא כן היה חוזר משכם כיון שלא מלא אותם:
 ד"ק"ל מה ענין תשובה זו על שאלתו דהא יוסף לא בקש אלא שיגיד לו איפה הם והמלאך השיב לו נסעו מזה ועוד הא יוסף
 נמי היה יודע שנסעו מזה כיון שלא מלאך שם לב"פ הסיעו עלמין מן הארצה ואל להנך ואל תלך לשם. ומנ"ל לרש"י לפרש

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) וימצאוהו איש והנה תועה בשדה. באן רמז לו גבריאל
 השלשה גליות ת' של גלות מצרים. ע' של גלות בבל.
 ה' של גלות אדום דסוף ה' אופים יכלה במהרה בימינו.
 טשי מורי אבי ז"ל וכיוצא בדבר שטעתי טר' בניטין גז"ל
 מפרש על ואחר עד עתה דכתיב גבי יעקב דהיינו איחור
 הג' גליות שפרשתי:

(יו) נסעו מזה. שאמרו שאינם חפצים להיות שנים עשר
 שבטים מבאן ואידך זה בנימ' י"ב:

שלא היו כוונת בלויס וזו אלא שילך עד שם לכד. אבל כיון
 שיקשו משכם נהלן לדותן. ויוסף שלא מלאם בשכם ראה למור.
 והקב"ה

רשבים

חבירנו והנאה לו: (יד) ויבא שכמה. ולא מצאם:
 (טו) וימצאוהו איש והנה תועה וגו'. להגיד חשיבותו
 של יוסף נכתב זה שלא רצה לחזור לאביו כשלא מצאם
 בשכם אלא בקשם עד שמצאם ואף על פי שהיה יודע
 שנותקנאים בו הלך ובקשם כמו שאמר לו אביו
 והשיבני דבר:

לומר לך שתועה ולא מאת הדרך. ונכנס בשדות לבקש. או חמורו תועה
 שרץ להשינו ואחיו לא חשו לאכידת גופו על כן חשו מדרך השכל:
 (טו) איפה הם רעים. כתיב חקר רמז פה התחילו כרעה בימי ירכעם
 שהמליכוהו בשכם.

דביקות הוא אלא שני דברים הן דל"כ למה נקוד עליו: ד' וא"ת
 ולמה לא פי' כן גבי אברהם אברהם משה משה וי"ל דהא אין
 שייך לומר הגנני בלשון ענוה דהא כבר דבר עמו בדכתיב ויאמר
 ישראל אל יוסף הלא וגו': ה' כתיב ר"ל שאלן זו ראייה
 שחברון היתה בהר שאלם מפני שכחב כס' ל' עליה דלמא כתיב ל'
 עליה מפני שא"ל גבוה מכל הארצות כדפרש"י בפסוק מהרו ועלו
 אל אחי אלא נ"ל דראייתם הוא כיון שהקצוזה לבית הקברות ואין
 מקצין לביה"ק אלא מקום ערשין כמ"ש בשלהי כתובות ומקום ערשין
 אינו אלא בהר עכ"ל. א"כ מדכתיב ויעלו ויתורו וגו' וכתיב בתרים
 ויעלו כנגב ויבא עד חברון למה כפל וכתיב ויעלו תרי זמני היל"ל
 ויעלו כנגב ויתורו את הארץ ממדבר לין עד רחוב לבא חמת ויבא
 עד חברון וגו'. אלא להכי כתיב עוד ויעלו כנגב וגו' דהא ויעלו
 ק"י על חברון שהיתה יושבת בהר ודו"ק נ"ל: ו' דל"כ ויבא
 שמה מבע"ל שרבי כבר כתיב רועים בשכם אלא שם הידוע.
 מהרש"ל דלא ה"ל אלא וישלחו מעמק חברון וימצאוהו אלא וכו':

שליחת יעקב את יוסף

ה' בעזר בכחו של אותו לדיק שבודאי הלויס שלו ושמרסו מכל
 נזק ונזח אמר הכותב וישלחו מעמק חברון. ר"ל שעשה לו
 לויס גדולה כ"כ שוהר כל ההר כולו עד העמק שאחר ההר
 וישלחו וילווה עוד כל העמק ומשם שלחו ויבא שכמה. ואמר
 שכמה ולא אמר לשכם. להורות שכל עם תוך העיר בתוך מקום
 המסוכן ואע"פ"כ לא אירע לו שום נזק. כי באמת כן ה' כדכרי
 יעקב שהלויס שלו הועיל לו שלא יארע לו שום נזק גם במקום
 המסוכן ההוא. ואף אחיו אם היו שם לא היו יכולים לעשות לו
 שום נזק בשכם. ועתה כאשר בא לשכם ולא מלאם ה' צריך
 לחזור לבית אביו. כיון ששם כלתה הלויס והשלחיות של יעקב.
 סגורה מתוכן העלילות שירד יוסף למלרים נתן כלכות השכנים

כִּדְרוֹן וְאַשְׁלֵחִינָה לְנִתְהוֹן וְאָמַר לִיהָ הָאֵל נָא: יֵד וְאָמַר לִיהָ אֵינִי כִּדְרוֹן חָמִי נֵת שְׁלָם אָחָה וְנֵת שְׁלָם עָנָא
וְנִתְהוֹן כִּתְּבָא וְשָׁרִיָּה עַל עֵינָא עֲמִיקָתָא רִאשִׁיתָא עִם אֲבָרְתָּהּ כִּתְּבָרוּן וְכִתְּבָהּ יוֹמָא הָהָא שָׁרִי
נִתְהוֹן לְמִצְרִים וְכִתְּבָהּ יוֹמָא לְשָׁבָהּ: סִי וְאַשְׁבָּתִיָּה גְבִרְיָאֵל בְּרַמּוֹת נִכְרָא וְהָא טַעֲיָ בְּחִקְרָא וְשָׁאֲלִיָּה
נִכְרָא לְמִיָּרָא מָה אֵנִי בְּעֵי: סִי וְאָמַר נֵת אֲחִי אֲנָא בְּעֵי חָמִי כִּדְרוֹן לִי אֵיכָן אֵינִי רָעָן: יֵד וְאָמַר נִכְרָא
נִתְהוֹן מִיָּבֵן אֲרוֹם שְׁמָעִית סִבְתָּר פְּרִגְרָא דְקָא אִישְׁתְּרִי מִן יוֹמָא דִּין שְׁבַבְרִי מִצְרָאִי וְאַתְּאָמַר לְהוֹם
בְּנִיבָאָה דְחִינָאִי בְּעֵן לְמִסְדְּרָא עֲמִהוֹן סִדְרָא קִרְבָּא בְּנִי בֵּן הוּא אֲמָרִין נִינֵי לְדוֹתָן וְאֵל יוֹסֵף בְּתֵר אֲחִי

פ"י יונתן

(י"ד) שד"י גלותא דמלכא. פ"י ששטע מחזורי ספרדור וריק. זה דה"ל לומר
לו גלות מלכא כמה ששטעו כמלכא יוסף דה"ל דה"ל ממש ששטעו לו כיום
ס"ה קשע שאלה היו אלה ר"י שנה ונשי דכריו יס"ו יוסף וק"ל:

אבן עזרא

לו הנני. אעשה כדכרתי: (טו) וימלאהו איש. דרך הפשט
אחד מעוברי דרך: (טז) איפה הם רועים. אם תדע:

ע' נפש מלכד נשי בני יעקב ולא הזכיר מלכד נשי ונשי בניו וא"ת כי בעבור היותם פלגשים לא ר"ל לבד מנשי
בני יעקב ופלגשיו הנה כתיב נשי אביו ורחוק הוא שיהיה הירח רמו לפלגשו אבל ענין החלום כי השמש רמו
ליעקב והירח רמו לבניו וכל נשי שבהן היו ולדותיו וירמו כי כל תולדותיו וישתחו לו בפני עצמן והם
כל ע' נפש יוצאי ירכו כי כלם השתחוו בבואו אליו י"א כוכבים אלו אחיו אשר השתחו לו בפני עצמן טרם בא
אביהם כדכתיב ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה וישתחו לו אפים ארצה: (יז) וישלחתו
מעמק חברון. יזכיר הכתוב המקום שלחו משם לומר כי היה מרחק רב ביניהם ולכן עשו עמו רעה כי רחוקים
היו מאביהם ולהגיד כי יוסף לכבוד אביו נתאמץ ללכת אחריהם אל מקום רחוק ולא אמר איך אלק והם שונאים
אותי ולרבותינו עור בזה מדרש להשלים עצה עמוקה של חבר הגאון הקבור בחברון: (טו) וימצאוהו איש והנה תועה
בשדה. יאמר כי הוא תועה מן הדרך ולא היה יודע אנה ילך ונכנס בשדה כי במקום המרעה היה מבקש אותם.
ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו אבל הכל סבל לכבוד אביו ולהודיענו
עוד כי ה' צורה אמת והתחיצות שקר כי זמן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם. ולזה נכתבונו
רבותינו באמרם כי האיש האלה הם מלאכים שלא על חנם היה כל הספור הזה אלא להודיענו כי עצת
ה' היא תקום: (יז) נסעו מזה. הסיעו עצמן מן האחות: גלכה דותינה לבקש לך נכלי רשת שימיתוך בהם.
ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו לשון ר' שלמה. ואין הכונה לרבותינו שיפרשו לו
האיש נסעו מזה מן האחות והלכו לעורר עליך דיגין ותרעומות שאם כן היה נמנע ללכת ולא היה מסכן

ספורנו

דרך רחוקה עד שם: (יז) לך נא ראה. ראה בשכלך ותקן
כל מעוות אם יצטרך כי אמנם להגיד תאמתה היה מספיק אחד
מעבריו וישלחו מעמק חברון. ללווהו עד העמק: (טו) תועה
בשדה. הולך אנה ואנה למצוא מקום מרעיתם: (סו) חבקש
שאינך הולך על דרך א' ביושר: (טו) איפה הם רועים. באיזה חלק מזה המקום: (יז) נסעו מזה אין ספק שנסעו מזה המרעה
ואין לבקשם באחד מחלקיו: כי שמעתי אימרים. והשעם שאמרתי שבודאי נסעו הוא כי שמעתי ואומרים נלכח לא שראיתם

אור החיים

לשנאתם הריני מלווה ושולחך בדבר מזה שתלך בשליחותי
ושלחי מזה אינם ניוזקים:

לך נא ראה וגו'. עתה הוא מפרש לשליחות המלה שעושה
ואמר והשיבני דבר עשאו שליח להחזיר לו תשובה שבה
אפי' למ"ד שלוחי מזה אינם ניוזקים דוקא בהליכתן אבל לא
בחזרתן במליחות זה עשאו שליח גם בחזרתו ומעתה הרי
הוא בטוח שישוב בשלוח אלל אביו: והגם שהיו אחיו שונאים
אותו ושכיה היויקא סובר יעקב כדעת רבנן שחולקים עם
פלימו בפסחים דף ה' וז"ל תניא חור שבין ישראל לארמאי
בדק עד מקום שידו מגע' פלימו אומר כל עמנו אינו בודק
מפני הסכנה ופריך והאמר רבי אלעזר שלוחי מזה אינם
ניוזקים ומשני היכי דשכיה היויקא שאני וכו' ע"כ וחכמים
שחולקים עם פלימו סוברי' שיש לחלק בין מליחות שלפנינו
למליחות שמואל כי שם שכיה ודאי היויקא כי ישמע שאל
שמועה את דוד למלך במקומו ואין לך שכיה היויקא כזו
משא"כ ששם שמה הגוי ועליל עליו אינו קרוי שכיה היויקא
וממנה נשמע למה שלפנינו ששחיו לא היו ודאי שכיה היויקא
כי לא יעלה על דעת יעקב שכ"כ ישנאוהו בגדר שלא יעיל מידם
שליחות מזה וגם ההוא דסולס רעוע שאלמו בקידושין שכיה
היויקא הוא יותר מבדיקת חור שבין יהודי לגוי וממליחות
האחים שאינם חשודים כ"כ להרע לאחיהם ואולי גם לסגרת
כלימו י"ל שאינו חשוב שכיה היויקא במליחות זה של

בלי יקר
וייספו עוד שאלו כי החזיל לדבר עמהם במקום שם לא ראו
לדבר עמו ולפי ששאלו זו סיחה בלל ולא הכניסו דם יוסף ע"כ אמר
דרך בקשה שמענו לא החלוס הו' וגו' אז פתחו פיהם בע"כ ואמרו
המלך חמלון עלינו לסיכר וייספו עוד שאלו איתו על חלומותיו לא
זו ששאלו על חלומותיו אלא אפי' על דבריו שאלו כי ראה לדבר
עמהם בע"כ וז"ל על דבריו כי כל חלומותיו הולכים אחר הסם
כ"ל מזה שהלך מדבר קודם שישן מזה המין כל לו החלוס כי כל
החלוס כחזו ענין וקול כסלל כחזו דברים כי ההכלים שהכלל משמיע
בהם קולו הסם גורמים לו רוח חלומות של כלל ע"כ חשבו שמכחמל
קודם שהיה היסיוסף מדבר לו מהכרח בלל כי הוא ראו לנלוס
על כן כל לו זה החלוס לכך שאלו על דברים שבהם לו על
דברים שכלל:

וישלחהו מעמק חברון. פ"י רש"י מעלה עמיקה של אית' דייק
הקציר בהכרח. ל' עלה ולי' עמיקה לדיקין בלאור כי
מי יען זאת העלה ומס עומק יש דם וספרדו אלי לומר דם לפי
שאמר דו"ל אמר הקב"ה ללכרם בנה חלום וידוע ענין בניהם
או במלכות ואברהם ב"כר לו המלכות א"כ זאת העלה כיסוף אחר יען
לכרם לבד המלכות בעמקם הנהיגם הנקרא שאל עמיקה כי
בזם מתורן כשישראל חושפים לנחם אין הקב"ה דן אותם על אלהם
ולגם יגלם ללכות העמים אלא לפי שהמלכות בעמקם הנהיגם
העמיק י"כ דין להגלותם מאיגרא רמה לבידע עמיקה כי א"י
גם כלל האלילות ובערכו כל האלילות עמיקה י"כ דם אלי אל
העמיק כי כללם למלכות הלטו דרך ידוע לומר לשאל עמיק וזם
עמד להם בעמקם שאל עמיקה זם שאלו עמיקה של איתו
דיק כי הוא יען לכתור ב"מק אללותו פעמים לחזור:
וימצאוהו איש והנה תועה בשדה. זה גביראל מדקאמר ומלאהו
איש ש"מ שם האיש הים מבקש את יוסף ומחזר אחיו

בני יעקב ושליחות מזה מלל מן הנזק: ואם תאמר אם כן למה היה מה שהיה לעבד נמכר יוסף י"ל
נזק שתכליתו הטבה ומעלה גדולה אינו חשוב נזק. ועוד עשם יש בדבר והוא כי יעקב ע"ה דקדק בדבריו
בשליחות הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם הרי גילה דעתו בפי' כי שליחותו היא לשכם וכשהלך יוסף
ולא

אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף
 אַחֲרֵי אֶחָיו וַיִּמְצְאֵם בְּדֹתָן: יח וַיֵּרְאוּ
 אֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
 וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: יט וַיֹּאמְרוּ
 אִישׁ אֶל־אֶחָיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת
 הֵלֵךְ בָּא: כ וְעַתָּה לָקְחוּ וְנִהְרְגֵהוּ
 וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וַאֲמָרוּ
 חִיה־רָעָה אֲבָלְתָהּ וְנִרְאָה מִה
 יֵהִיו חֲלֹמָתָיו: כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן
 וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִבְּנוּ נַפְשׁ:

דאמרין גיזיל דדוֹתָן
 ואֵל יוֹסֵף בְּתֵר אַחֲוָהּ
 וַאֲשַׁכְחִינוּ דְּדוֹתָן: יח וַיֵּרְאוּ
 יִתְיָה מִרְחִיק וְעַד לָא
 קָרִיב דְּדוֹתָן וַחֲשִׁיבוּ
 עֲדֵיהּ לְמַקְטָלֶיהָ:
 יט וַאֲמָרוּ גִבְרַ לְאַחֲוָהּ הָא
 מִרִי חֲלָמָא דִּיכִי אֲתִי:
 כ וַיִּקְעֵן אִיתֵּו וַנְקַטְלִינֵיהּ
 וְנִרְמִינֵיהּ בְּחַד מִן גִּבְיָא
 וְנִימַר מוֹתָא בִּישְׁתָּא
 אֲבָלְתִּיהּ וְנִחְזִי מַה יֵּהִי
 בְּסוּף חֲלֹמוֹתֶיהּ: כא וַיִּשְׁמַע
 רְאוּבֵן וַשׁוּבִיהּ מִיַּדְהוֹן
 וַאֲמַר לֹא נִקְטְלִינֵיהּ נַפְשׁ:

תולדות אהרן

ישמעאל ראובן. כרכוס:

רשבים

(יז) ברותן. לפי הפשט שם העיר וגם בשופטים היא
 נזכרת: (יח) ויתנבלו אותו. נהמלאו נבליות וערמוניות
 עליו כמו וארור נזבל. בנבליות אשר נבלו: (יט) הלוה.
 כל הלוה כשרואים אותו כרחוק וכן מי האיש הלוה
 צי"ל ב"ל אבל הוה צי"ש ב"ל כמו המן הרע הוה
 בשהוא בקרוב: (כ) לכו ונהרגו. ל' הוכנת בנ"א. וכן
 נחתכמ'. וכן ראה אנכי נותן לפניכם הו':

בער המורים

(יז) וימלאם ברותן. שם לימד יהודה עליו זכות ועל כן זכה
 שמלכו מורשו שנים כמנין דתן מדוד עד לדקיו: (יח) ובטרו.
 ג' במס' הכא ואידך בטרו יתנגפו רגליכם. ובטרו תלא
 מרחס. שבעון זה נתגלגלו הגליות ונתנגפו רגליהם. ובטרו תלא
 מרחס כדל' מתדרש שגולד יוסף מהול:

שפתי חכמים

כן י"ל זה כנימי י"ב וס"פ נסעו מ"ב ר"ל אינם רוצים שיהיו י"ב
 ורצו להרגו ולא יסיו אלא י"ל דהיינו נסעו מו"ס. ח"נ הוכחת
 רש"י ממלת זה כלומר נסעו מזה שאתה אומר את אחי אנכי
 מכאן אכל הם נסעו מן האחו: ז' דק"ל כיון שא"ל המלאך
 נסעו מזה כלומר נסעו מן האחו: ז' דק"ל כיון שא"ל המלאך
 וסא כל כי נתינת טעם ורואה הוא וסא מאי רואה איכא ולכ"ס
 נכלי דתות איד' יהרגו: י' דק"ל דאין ה' של אותו בחול"ס נוסף
 על ויתנבלו שהוא לשון מתפעל שעיניו נתמלאו נבלים ואינו דבק
 למלת אותו בשלמא אי הוה כתיב וינבלו הוה שפיר ל' אותו אכל
 על הלשון של ויתנבלו אינו נוסף ה' של אותו אלא אליו ועו"ס
 אותו כמו אתו בחיר"ק ר"ל אם הולכין אחר המסורה אם כן אז
 הוה קרינו אתו בחיר"ק דהא כתיב חסר וי"ו ח"נ כיון שמיני
 אותו שהוא כמו א"כ אותו כמי כמו אתו ואתו חסר וי"ו ח"נ
 שרה ח"כ כיון כאלו נאמר אליו רש"י. ומהרש"ל ל' לפי שק"ל דאיתו
 אתו פי' עמו שגם יוסף היה בדעתו שיהרגו ועדיין בא להורות לך
 דלא תאמר שהוא וסא חסר דעס להרוג את יוסף עד כאן לשונו. וי' שוד
 גירסות אחרות: כ (מהרמ"ש) דאל"כ קשה דמלת נכט
 שמוסב על יוסף אינו לו חיבור כלום למלת נפש שאתרו ל"פ
 דה"ל כאלו נכט שמוסב על יוסף אינו לו חיבור כלום למלת נפש שאתרו ל"פ
 דה"ל כאלו נכט שמוסב על יוסף אינו לו חיבור כלום למלת נפש שאתרו ל"פ

שליחת יעקב את יוסף

והקב"ה שלח אליו שלשה מלאכים שיליכוהו עד דותן אשר שם לא הועיל עוד
 הלויים של יעקב. וסא נתגלגל הדבר מהקב"ה שמוכר
 יוסף למלכים. וע"כ כתיב ויתנבלו אותו להמיתו בלשון התפעל. ולא
 כתיב וינבלו. שהקב"ה נתן כן בנבליות [ולא מעצמן] דעה
 חסרת לכן שירצו דוקא להורגו. וראובן בא כרצון ודעת ה' למנוע אותם
 מבוא דמוס. ואחריו בא יהודה כנופסר ושעה פשרה למכרו
 וינאלו ידי שניהם. וסא התבונן לאמתת רצון הקב"ה שיתגלגלו עוד
 הדברים הלאה הלאה כנופסר בתורה:

מחשבות האהים על יוסף

(יח) ויראו אותו טרחוק ובטרום יקרב אליהם וגו'. וי"ל
 הרבה במקראות אלו. מה טעם אמר "ובטרום יקרב" בלשון
 עתיד ולא אמר בלשון עבר ובטרום קרב אליהם. מאחר שהסיפור
 מעבר הנשלים. גם כפל הכינוי שאמר "אותו להמיתו" ולא אמר
 ויתנבלו להמיתו ואם כהוא מלוי בלשון הכוזב כנודע לבעלי
 הלשון. מ"מ ודאי לא לחנם נאמרה בכל פעם בתוה"ק. וכל
 כינא דאיכא למידרש דרשינן. גם קשה מלת ועתה לכו
 ונהרגו. ה"ל לא ה"י כאלפסרי להרצו כ"א עתה. אמנם נאמר

מסוס

ואֲשֶׁכְּחִינוֹן בְּרוּתָן: יי וְחִמּוֹן יִהְיֶה כְּרָחִיק וְעַד לֹא קָרִיב לְנִתְהוּם וְאֶתִּינְעֻמוֹ עָלָיו לְמִקְטָרִיָּה: יי וְאֶמְרוּ שֶׁקֻּעוֹן וְלִוִי בְּהִיו אֶחָיו בְּעִיטָתָא גְבִיר לְאָחִיו הָא קָרִי חֶלְמָיָא בִּיכִי אֶתִּי: כ וְכִדּוֹן אֶתּוֹ וְנִקְטָלִיגִיָּה וְנִקְטָגִיָּה בְּחֶר טָן גּוֹבִיָא וְגִיבִיר חִיָּתָא בִּישָׁתָא אֶבְרָמִיָּה וְנִחְמִי מַה יִּהְיֶה פֶּשֶׁר חֶלְמָיו: כא וְשִׁמְעֵה רְאוּבֵן

1234567

רמב"ן

אבן עזרא

(יז) דתינה. ביו"ד גם כלל יו"ד והמקום אחד (יח) ויתנכלו השבו מחצבה רטה וכן וחרור נוכל: (כא) לא נכנו נפש. כמו ומשרתו יהושע בן נון נערשפי משרתו שירות נער כי לא היה צימים ההם נער. וכן לא הגם ברותן ואמר במסתפק ששמעמהם שילכו משם ואינו יודע אנה הם עתה ולכן יעשו מדרש במאמרו: כי שמעתי אומרים. שמעתי אותם שהיו אומרים גלכה דותיגה וכן ורבקה שומעת היתה שומעת ויתכן שיאמר נסעו הרוצים מזה כי שמעתי אנשים אומרים גלכה דתיגה אולי הם אחיך דבר עמו כמסתיר פנים מן הענין (יח) ויתנכלו אותו להמיתו. היו חושבים להמית אותו בגלליהם אשר יתנכלו בטרם יקרב אליהם ולא יצטרכו לשפוך דמו בידיהם. וכך אצרו בב"ר נשמה בו את הכלבים ואולי עשו כן ולא עלתה בידם וכאשר ראו כי קרב אליהם ולא יכלו להמיתו בגלליהם אמרו איש אל אחיו הנה בא אלינו ועתה נהרגנו אנהנו: (ז) ונראה מה יהיו חלומותיו. מליצה דרך לעג נראה אחרי מותו אם נשתחזה לו. והנכון בעיני כי אמרו עתה נראה מה יהיו חלומותיו כי אם יצילוהו מידינו מלוד ימלוד עלינו אבל רבותינו אמרו רות הקרש אומרת נראה מה יהיו חלומותיו כלו' דבר מי יקום ממני ומהם: ימלוד עלינו אבל רבותינו אמרו רות הקרש אומרת נראה מה יהיו חלומותיו כלו' דבר מי יקום ממני ומהם: ספורנו

נוסעים: אחר אחיו. אע"פ שלא מצאם בשכם כדבר אביו מרת יותר ממה שצוה להשיג רצון אביו: (יח) ויתנכלו אותו להמיתו. תנה לשון נכליורה על המצאה להרע כמו אשר נכלו לם. אחר שחשבו את יוסף בלכם נוכל להמית ושבא אליהם לא לדרוש שלוםם אלא למצוא עליהם עלילה או להחסיאם כדי שיקללם אביהם או יענישם האל ית' ויעיאר הוא לכדו בדרך מבנים ול' התפעל יורה על ציור הדבר בנפש כמו אתה מתנשק ננשי מצייר בלבך מוקשעל נפשי ולשון להמיתו שיתת הוא את אחיו כמו לעשותכם אותם לעבדך בבית. וזוה הודיע מה היה לנו בנחיות כלם צדיקים נפוצים עד שהיו שמותם לפני ה' לזכרון איך נועדו לב יחרו להרוג את אחיהם או למכור ולא נחמו על' תרעת בי גם בשאמרו אבל אשמים אנתנו על אחינו לא אמרו אור

ולא מצאם בשכם והלך לחזר אחריהם במקום אחר הרי הוא פליט עמנו כי אביו לא שלחו ללכת למקום אחר ואין כאן פליחת מלואה אשר ע"כ ה' מה שהי' ויעקב נתכוון במה שיחד לו המקום שפה צרחה"ק כי למקום אחר יקראנו חסון כאשר קרהו וכדרך שם לא תמצאנו רעה ויוסף מ"ה חשב כי מה שאמר לו אביו שם ה' מורה מקום לו ואין הדברים צדוק וה' גילגל גלגולים לעשות אשר זמם לעשות: ויבא שמה. מקום אשר שלחו אביו שמה ולא מצאם והי' מחזר אחריהם ולא הוצרך לומר הדבר כי הדבר מוכן מאומרו וימצאנו איש והנה תועה אחר שבה שמה: ה' ידע נא וגו'. לל"ד כמה ידע כי שאלו יודע אי' מקום כבודם לומר אליו בפשיטו' הגידה נא. ואולי כי דייק דברי השואל באומרו לאמר מה תבקש כי תיבת לאמר מיותרת נתכוון לומר כששאל אותו כי הוא יאמר אליו מבקשוי וזאת זה אין מקום לשאלת איש נכרי אשר לא אחיו הוא לבקש לדעת מה הוא מבקש אלא שנתכוון לומר כי שאלו להגיד לו דבר נעלם ממנו ולזה השיבו את אחי אנכי מבקש ויבא דברך עתה להגיד לי איפה הם רועים: נסעו מזה כי שמעתי וגו'. לל"ד לחיזה ענין הוצרך לומר נסעו מזה ולא הספיק לאמרו שמעתי אומרים גלכה וגו' ורז"ל דרשו כי הגיד לו שנסעו מהאחזה והלכו לבקש נכלי דחות שימיתוהו בהם ולדבריהם קשה למה לא נרתע יוסף לחזור לאחוריו שאין לך שכית היוקא כזה וה"ו ה' כמתחייב בנפשו להסתכן בעלמו ואולי כי יוסף לא הבין דברי האיש כמו שפי' רש"י ו"ל ורז"ל פירשו כן אחר שנתגלה מה שעשו האחים משא"כ יוסף הבין הדברים כפשוטן עו"ה נסעו מזה פי' מכל המחזו ההוא ואין לו לבקש עוד בלוחו מחזו והטעם כי שמעתי אומרים גלכה וזמנה ידע כי עקרו דירתם מכל המקום ההוא ולא הי' יכול לומר הלכו דותיגה שלא ידע כדירור שהלכו לדותן אלא מדבריהם וספר סדרן של דברים ולד' שהי' דעתו של יוסף כי זה האיש הוא מעוכרי דרך ולא מלאך ה' הבין הדברים כפשוטן. וכפ"ו

כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם אֶרְאוּבֹן אֶל־תִּשְׁכֹּנֵי
 דָּם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה
 אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלָחוּבוֹ
 לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל־
 אָבִיו: שְׁלִישִׁי כג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף
 אֶל־אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־
 כְּתָנִיתוֹ אֶת־כְּתָנֵת הַפָּסִים אֲשֶׁר
 עָלָיו: כד וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבּוֹר
 וְהַבּוֹר רֶק אֵין בּוֹ מֵיִם: כה וַיֵּשְׁבוּ

כב וַיֹּאמֶר דְּהוֹן רְאוּבֹן דָּא
 תִּישְׁדוֹן דְּמָא רְמוֹ יִתִּיה
 לְגוּבָא דְהוֹן דִּי בְּמִדְבָּרָא
 וַיֵּדָא דָּא תוֹשְׁמוֹן בִּיָּה
 בְּדִיל לְשִׁיזְבָּא יִתִּיה
 מִיֵּדְהוֹן לְאַתְבוּתִיה לְנֹת
 אָבֻהִי: כג וַיְהִי כַּד אָתָּא
 יוֹסֵף לֹת אֶחָיו וַאֲשֶׁלְּחוּ
 יֵת יוֹסֵף יֵת פְּתוּגִיָּה יֵת
 פְּתוּגָא דְפָסִי דִי עֲלוּהִי:
 כד וַנִּסְבּוּהִי וְרְמוֹ יִתִּיה
 לְגוּבָא וְגוּבָא רִיקוֹן לִית
 בִּיָּה מֵיָא: כה וַאֲסָחֲרוּ

תולדות אהרן

והבור רק אין בו מים: כה וישבו

בעל המורים

(כג) כתננו. ב' במסורה הכא ואידך קרוע את כתננו גבי שאלו
 לומר שגם ככלן קרעו כתננו מעליו למחר הדבר: (כד) ויקשהו.
 כתוב חסר וי' שלא לקחו אלא א' והוא שמעון וע"כ ויקח מלחם
 את שמעון. ר. ב' כמס' הכא ואידך כי לא דבר רק הוא שלא

שהוא גרמה תחילת השנאה. וזה אינו אלא לפי שהוא אומר לפננו וישלחו את כתנת הפסים להטעותו
 שיהשוב בלבו כי חיה רעה אכלתהו. כמו שאמר ויצירה ויאמר כתנת בני לכך הוא מוכירה כאן: (כד) אין בו
 מים. שאם היה בו מים לא היו משליכין אותו שם שא"כ היו מטביעין אותו ומכיתין אותו בידם והם אמרו
 ויד אל תשלחו בו וידנו אל תהי בו לגרום לו מיתה:

רשב"ם

(כא) ויצילוהו מידם. שלא נהרג: (כב) השליכו אותו
 אל הבור הזה אשר במדבר. מקום שאין בני אדם
 מצויים שם וימות מאליו: למען הציל. הפסוק מעיד
 על ראובן כי להצילו נתכוון כמו שמוכיח סופו:
 (כג) את כתנת הפסים. לא הזכירה אלא לרמוז לך
 שהיא גרמה תחילת השנאה. וזה אינו אלא לפי שהוא אומר לפננו וישלחו את כתנת הפסים להטעותו
 שיהשוב בלבו כי חיה רעה אכלתהו. כמו שאמר ויצירה ויאמר כתנת בני לכך הוא מוכירה כאן: (כד) אין בו
 מים. שאם היה בו מים לא היו משליכין אותו שם שא"כ היו מטביעין אותו ומכיתין אותו בידם והם אמרו
 ויד אל תשלחו בו וידנו אל תהי בו לגרום לו מיתה:

רש"י

שפתי חכמים

(כג) למען הציל אותו. רוח הקדש מעידה על ראייתו
 שלא אמר זאת אלא להציל אותו שיבא הוא ויעלנו משם
 אמר אני כבור מ' וגדול שבכולן לא יתלה הסרחון אלא
 ב' (כג) את כתנתו. זה חלוק: את כתנת הפסים.
 הוא שהוסיף לו אביו נ יותר על אחיו (כ"ר): (כד) והבור
 רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע
 שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים. מים אין בו אבל

ר' דק"ל היך יתכן לומר שראובן עצמו אמר שישליכו אותו בבור
 כדי שיהא ישיב אותו אל אביו דא"כ לא היו מניחין את ראובן
 להצילו. ועוד דאי קאי על ראובן היל"ל למען אציל ולמה כתב
 למען הציל. כתב הרא"ם לא שמעתי למה הולך לכתוב זה כי
 ידוע הוא מעצמו שאין זה מדברי ראובן וכו': ב' וקשה מנ"ל
 שבשכיל כך היה רוצה להציל אותו דלמא חסיד גדול היה ולא
 היה רוצה להכות נפש. וי"ל דכתיב לק' ב' ויחי בברכות שבידך
 יעקב את בניו שבידך יהודה שאתמר מה באת ולמה לא בידך את
 ראובן שהיה רוצה להצילו מכל וכל והיה בדעתו להשיבו אל אביו
 ואדרבה יהודה היה נותן ענה למכור אותו אלא ודאי ראובן לא
 היה כוונתו לשם שמים כי אם שלא יתלו הסרחון בו כלומר אתה
 שלא היה עליו אלא כתנת אחד של פסים וכן אמר הכתוב את כתנתו ואיזה זה כתנת הפסים שעליו דלן לומר שהי"ל ב' כתנת
 זה ע"כ זה דלן נקרא כתנת אלא זה שע"כ בשרו. אבל לא י"ל אלא שהי"ל ב' כתנת וענ"ו א' ע"כ בשרו משום הויעה שלא
 ילקח את כתנת הפסים והם הפשיטו שניהם כאחד שהיו אחוץ כתנתו והיו מפשיטין שניהם כאחד ולכך אמר אשר עליו ר"ל
 בכתנת הפסים אשר על האחר והטעם שהיו אחוץ בכתנתו כדי להראות לו שלא על מה שהוסיף לו אביו כתנת הפסים עשו

דעת זקנים מבעלי התוספות

מחשבות האחים על יוסף

(כד) והבור רק אין בו מים. פירש"י טים אין בו אבל
 נחשים ועקרבים יש בו. פי' דרק ואין הוי מיעוס
 אחר מיעוס ואין מיעוס אחר מיעוס אלא לרבות לומר
 שהיה בו שום דבר. ואם תאמר ומנא ליה דנחשים היו
 אימא אבנים יש בו. וי"ל מדכתיב רק מעט דבר שלשעים
 היה מתרוקן מסנו:

מקום לומר כי חברו התנכל עליו להדיחו לשלול חייו או רכשו
 או כדורו וכדומה. ע"כ קם הוא עליו והרגו כדי להציל את
 נפשו כי בענין זה מרגלא כפי כל. הכא להורגן השכם
 להורגו. כלומר שאז ההריגה לא ככלל רציחה תחשך כי
 הוא רק שמירה מנזקי עצמו. והנה יוסף היה יפה תואר ויפה
 מראה. מדברותיו נאוו ותורת חסד על לשונו. ויתחמץ לכב
 אנוש ויבט מפני כח אלקי רוח המרגיש הרוחני שבקרבו להרוב
 נקי על לא דבר. כל שכן איש הכס כיוסף ולא יכלו אחיו להרגו רק מחמת שנאה הנפונה בלכנס בלי עלילת דבר. וזה נד
 הרגש הלב ראמור. ומכל שכן כשיקרב אליהם כדרכו צנועם שיתו וסוד יפיו ויראם אות אהבתו והכנתו אליהם. איכה
 יוכלו ליפול עליו להורגו ואיך יתחמץ לבנם לאכזר נפש כמוהו מן העולם ע"כ תשובה מומה כאופן שיהרגוהו בערמה טרם
 מישרים יתור פנימו. וזש"ה. ובטרם יקרב אליהם כלומר שיתקרב אליהם בחן וכנועם מדברותיו. התנכלו להימיתו. כי פעל התנכל
 פנינו רק תחבולה וערמה כמו שה"א על פסוק ובי יוד וגו' להרגו בערמה. למקטלים כנכלו ודקדק הכתוב לכהוב. ויתנכלו
 אותו להמיתו כי ידוע שגלות את [שהוא משרש אות וממנו הכנוים אחי אותך אותו] הוא סימן המקבל הפשול. וזש"ה

ויתנכלו

וְשִׁבְתָּהּ מִן יְרֵחוֹ וְאָמַר לֹא נִקְטְלִיגָה רַקָּא נִתְחַנֵּיב בְּאַדְמִיָּה: כֵּן וְאָמַר לָהֶם רְאִיבִן לֹא תִשְׁדּוּן אֲדָם וְפָאִי מְלֻקֵּי יְתִיָּה לְגֻבָּא הָרִין דְּבִמְדָּרְקָא וְנִרְדְּמֻרִין לֹא תוֹשְׁמִין בִּיה בְּגִין לְשִׁיזְבָּא יְתִיָּה מִיְדֵיהוֹן לְאַתְבּוּתִיתָ לְוֹת אָבוֹי: כֵּן נִהְיָה פִּד אֶתָּא יוֹסֵף לְוֹת אָחוּתִי וְאֶשְׁלַחוּ יְת יוֹסֵף יְת פְּרָגְנִיָּה יְת פְּרָגְנִיר דְּעָלוֹי: כֵּן וְנִקְבּוּ יְתִיָּה וְשִׁלְקֵי יְתִיָּה לְגֻבָּא וְגֻבָּא סָרִיק לִית בִּיה מִי בָּרִם חִינִין וְעֶקְבָּבִין הָיוּ בִּיה:

פ' יונתן

(כב) טלוקו ככר פירשטי ל' שלכס כפר: (כד) וגובא סרק וכן חילן סרק כולן ל' ריקות: (כה) ושרק קטק ל' השאנה שרק הסוף מעלי הקטק: ר"ב ב"ן

אבן עזרא

נכנו מכת נפש להוילא נפשו: (כג) ויפשיטו. פועל יונא לשני פועלים שאמרו לו שפשיט אותה בעצמו. והכתנת כלשון הקדש החלוק הדבק לעור והגה הערימוהו והשליכוהו

אל אביו והכתובספר מה שאמר להם ראובן ושמעו אליו אבל לאם הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וכאשר ראה שלא שמעו לעצבו אמר להם אל תשפכו דם בדיכם ולא אמר דמו כי הראה עצמו שלא יאמר כן לאהבתו רק שלא יהיו שופכים דם לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידיו: ומעם אל הבור הוא אשר במדבר. לאמר הגה הבור הזה עמוק ולא יוכל לצאת ממנו והוא במדבר ואם יצק אין מושיע לו כי אין עובר עליו: (כד) וספר הכתוב כי היה רק ואין בו מים. שאם היה בו מים לא יטביעו אותו שכבר נמנעו משפוך דמו וכתב רש"י

אור החיים

ועתה לכו וגו'. פ' לכו שקודם שיגיע הוא אללס הס ילכו לקראתו ולזה דקדק לומר ועתה בלחות עת עצמו לכו וטעם ללד הנריות והמהירות אשר לא יכלו לסבול עד שיגיע אליהם ולזה תמצא שלא עכבו בהגיעו אללס אלא תיקף ומיד כאשר בא עשו מה שעשו ואו' ונהרגו ע"ד אומרים ו"ל עשרה בני אדם שהרגו אדם א' הם כולם יחד פטורים לזה נתחכמו ואמרו ונהרגו יחד שבזה יהיו פטורי' מדיני אדם ואומר ונשליכוהו וגו' ואמרו פירו' שכשנשליכוהו בבורות מן הסתם הולדה וברדלס המצויי' בבורות יאכלוהו ובה נוכל לומר חיה רעה אכלתהו לא יאמרו חיה רעה הרגתהו ובה אין מוילאין מפיהם דבר שקר. וא"ת על מי סמכו שבטי יה להרוג את הנפש ומה גם נפש לדיק אחיהם והגם שיעצו להרוג אותו בדרך שאינם חייבין כמו שכתבנו אעפ"כ אינן פטורים מדיני שמים וה' יבוא במשפט: אולי שהאחים דנו בו דין עד זומם כי מצינו שהוא הביא דבתם רעה אל אחיהם ואמר דברים שיתחייבו מיתה על עדותו שהוא אמר שאכלו אבר מן החי גם אמר שהם בעלי עריות ועל כל אחד מהם בני נח מתחייבים מיתה וכן נח נהרג ע"פ עד א' בלא עדים ולא התראה ועל עדות הקרובים ג"כ אשר ע"כ דנו בו משפט עד זומם ופטורים הם מדיני שמים אלא ללד דיני אדם אינם פטורים כי אין להם הזמה לזה נתחכמו להמיתו כולן יחד שבזה אין חיוב לכולן כמו שכתבנו אבל לדין השמים הם פטורים מטעם שידעו נאמנה הוא ביקש להורגם וכל זה הוא סיבת הסיבות לעשות ה' אשר זמם ואולי שרמזו בדבריהם שיעשו תשובה לבסוף ואין לך דבר שעומד בפני התשובה והוא

אומרו ועתה ואמרו ו"ל אין ועתה אלא תשוב' וזה דרך דרש: ונראה מה יהיו וגו' נתכוונו להוכיח כי דבר שקר בחלומותיו או ללד כי רעיונותיו על משכבו סליקו והראיה כשהרגוהו זה לך הלוות כי היה בודה מלכו או רעיונו וכו': ויצילוהו מידם פ' לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים והוא אומרו יצילוהו מידם פ' מיד הבחירה ובה סתר אומרו ונראה מה יהיו חלומותיו וגו' כי הבחירה תבטל ואין רצוה אם ירגוהו כי שקר דבר לא נכנו נפש. פ' להדיא אלא נהי' גורמי' לו מיתה והוא אומרו אח"כ אל תשפכו דם השליכו וגו' זו היתה טענתו להם והוא טעמו כמזם עמו שהוא להעילו להשיבו אל אביו כי ידע נאמנ' כי חית השדה השלמה לו ולא ירעו ולא ישתחו הנחשים והעקרבאים בזרע יעקב גם לא יעכבנו שם למות ברעב וכמו שכן תמצא שחקך וישך ראובן אל הבור שחור אליו להוילאו מהבור: ויפשיטו את יוסף וגו'. לפי פשט הכתוב או' כהייתו הוא החלוק כתונת הפסים היא לבוש העליון שעשה לו אביו ולפ"ז היה להקדים הפשט לבוש העליון שהוא כתונת הפסים ול"זבין כוונת הכתוב יש לדקדק עוד למה לא אמר ואת כתונת הפסים אכן כוונת הכתוב היא שהאחים לעולם לא ראו להפשיטו לחלוטין ולהניחו ערום אלא להסיר משליו כתונת הפסים שבה היתה הקנאה בו ומודיעו הכ' כי כשהסירו כתונת הפסים ברוב הכעס והשנאה לא דקדקו להסיר אותה במתון ובנחת רוח אלא בשנאה גדולה ובכ"כ אכזריות עד שהסירו עמה גם הכתונת שהיא החלוק וזה הוא שיעור הכתוב ויפשיטו את יוסף פירוש לא נשאר כ"א גופו של יוסף ערום כי הסירו את כתונתו שהיא החלוק עם כתונת הפסים כשהסירו מעליו בלא כוונה ואו' אשר עליו נתכוון להגדיל הדבר כי כתונת הפסים היא היתה מלבוש העליון והסירו כל הבגדים וגם החלוק כולם יחד עמה מרוב הכעס והשנאה:

לְמִיכָא לְחָמָא וְזָקָפוּ
עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וְהָא שְׂרִית
עֲרֵבָאִי אֲתֵיָא מִגְדָּעַד
וְגַמְלֵיהוֹן מְעִינִין שְׁעָה
וְקָמָה וּלְטוֹם אֶזְרִין
לְאַחְתָּא לְמִצְרַיִם: כו וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְאַחֲוֵהִי מִהַ מָּמוֹן

לֹאכַל-לָחֶם וַיֵּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ
וְהִנֵּה אֶרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה
מִגְדָּעַד וּגְמֻלֵיהֶם נִשְׂאִים נִבְאָה
וַצִּירִי וְלֹטְהוּ לָכֶּם לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:
כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אֲחִיו מִהַ בָּצַע

תו"א ויאמר יהודה אל אחיו: מה בצע

בעל המורים

נחש שרק ועקרב וזמאון אשר אין מים: (כו) מה בצע. כ' כחש' הכא
ואידך מה בצע בדמי וזס מה בצע בדמי אס אהרונ את אחי:

היה הגור ריקן שהרי היו בו נחשים ועקרבים מים אין בו אכל יש
בו נחשים ועקרבים ועוד גמריין אין בו מים דהכא ממאי דכתיב

רש"י

שפתי חכמים

ס נחשים ועקרבים יש בו (כ"ר שבת כב): (כה) ארחת.
כתרגומו שירת על שם הולכי ארח: וגמליהם נושאים
וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם להודיע מהן שכרן
של לדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן
שריחן רע ולזה נודמנו בשמים שלא יווק מריח רע:
נבאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נבאת וכן (מ"ב
כ) ויראם את כל בית נכתה מרקחת בשמיו. ואונקלוס
תרגם לשון שעה: וצרי. שרף הקיטף מעלי הקטף והוא
נטף הנמנה עם סמני הקטורת: ולפ. לוטיתא שמו בלשון
משנה ורבותינו פירשו שרש עשז ושמו אשטרולוגיה במסכת נדה (דף ח): (כו) מה בצע. מה ממון

ואת אלא בשביל דבתו רעה ובשביל הלוזותיו עכ"ל: ס רש"י
דיוק מדכתיב הכור רק ואי הוה בו דכר כנון עלים ואכנים אין
זה נקרא רק בשלמא אי היו בו נחשים ועקרבים א"ש דכתיב רק
דנחשים ועקרבים דרכן ליכנס בחורין ובסדקין והוה כאלו רק
אכל מ"מ היו בו וילפינן ג"ש כתיב הכא אשר אין בו מים ובס'
עקב כתיב נחש שרף ועקרב וזמאון אשר אין מים מה אין מים
דנאמר להלן מיירי שיש בו נחשים ועקרבים אף הכא מיירי שיש בו
נחשים ועקרבים. (ממ"ס) ול"נ דל"ל דאין בו מים לדיוקא דעלים
ואכנים היו בו דמנ"מ בזה אלא באל להורות הא שאל דכרי מוויקס
היו בו ואש"ה השליכוהו בו וק"ל. וא"ל כיון דנחשים ועקרבים

מחשבות האחים על יוסף

מפאת שנאת תנש. וזלת אחרי אשר נגלה לנו מקור לנו למולך
עלינו ולמשול בנו. באלו לבטל תלומותיו. וכבר אמר החכם כי
כל מעשה תקרא ע"ש תכליתה ואין זה רצוה כ"א שמירה מנוקי
מחשבותיו. וז"ש ועתה. כלומר אחרי שזכור ענין תלומותיו. לנו
והכרה וגו' אפילו בידים. ונראה מה יהיו תלומותיו. כלומר
זה כל עיקר מחשבותיו לבטל תאוות מלכותו:

מכירת יוסף

ויאמר לא נכנו נפש. ראובן אמר להם אף אם יהי כדבריהם
אמת שנחתיב מיתה. אכל מיתתו לא ננוסר לידנו שאנו נהרגהו.
כי מיתה בדי אדם צריך להיות בעדים והתראה. ומי יוכל להעיד
שתלומותיו אינם מן השמים. ומי יושב בחוכמא דלבו לימר עליו
שמחגלה עליו. ועכ"פ מדי ספק לא יאנו. וספק נפשות
להקל עליו שלא נהרגהו. אם הייתם רוצים לעשות בו איזה הכאה
הייתי משתתף עמכם. כי גם אנכי עמכם לא שגוא אותו. אכל
להכותו נפש. עד שימות לא משתתף עמכם. ואולי תאמרו שאתם
לדכס תהרגנו. בלעדי. אכל תשפכו דם. גם אתם אל תשפכו
דמו. ואם תרצו להפטר ממנו השליכו אותו אל הכור הזה אשר
במדבר. ויד אל תשלחו בו לעשות בו מאומה. וספרה לנו
החורה. אף שגראה מדברי ראובן כי גם הוא שוגא ליוסף. לא
כן הדבר. ראובן לא הי' שוגא ליוסף וכל זה דבר רק להליל אותו
איינו להשיבו אל אביו. ואם הי' ראובן מגלה לאחיו כי הוא
אותם שגם הוא שוגא אותו. רק מיעץ אותם לטובתם פן חיו
ישפכו דם נקי וישעשו מערומים ע"כ קבלו עלתו. וידוע מאמרם
ז"ל התקבלו כל החיות אל הנחש ואמרו לו חרי טורף ואוכל ואכ
דורס ואוכל ואתה מה הנאה יש לך שאתה טורף. מאחר שאינך
אוכל. ואם תאכל אינך טועם עשם כשר רק טעם עפר. מה
הפרש יש לך אם אתה אוכל עפר ממש או אתה אוכל בשר וטעמו
טעם עפר. והשיב הנחש מה יתרון לבעל הלשון. ע"כ אמרו
חז"ל בעל לשון הרע נחש נושכו. וחז"ל דרשו והכור רק אין
בו מים. מים אין בו אכל נחשים ועקרבים יש בו. ע"כ אמר
להם ראובן אם תרצו לידע בדבר דקת יוסף או רשעתו.
השליכוהו אל הכור אל הנחשים והעקרבים. אם יגלל מהם הלא
תדעו נטח כי צדיק הוא. וע"ל לא תוכלו לומר כאלו אמרתם
על

ויתנכלו אותו להמיתו כלומר שיהי הוא מקבל פעולת המיתה.
ולא שיהי הם הממיתים. לכן הוכיחו רז"ל ממליצה זו (ב"ר פ'
פר) ויראו אותו מרחוק אמרו בוא ונשסה בו הכלבים. הוא אשר
דברנו כי בוש לשלוח בו יד. אמנם בעוד שישיבו לטול עלה
כ"ל. ויאמרו איש אל רעשו הנה בעל התלומות הלזה בא.
כלומר אין אנו צריכין לערמה כלל. כי לא להרגו באלו עליו

(כו) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרגו את אחינו
וגו'. הנה הכתיב חומר תיכף כאלו ראו האחים מרחוק
כי יוסף אלהים ויתנכלו אותו להמיתו. השכו מחשבות עליו
להמיתו. אך לא ידעו עוד אל כנון אף וזאיהם אופן נחשבות
המדרש אומר שהשיכו בו הכלבים וכתב האלשיך ז"ל וחל ואחשבה
ע"פ דרכם כי הלא השלמים ההם את ה' היו יראים ולא ערכו
אל לבם לשלוח יד בצדיק יסור עולם אך התחמנו לו לגרות עליו
הכלבים באומרים בזאת יבחן אם צדיק וישר הוא ולא חטא על
הנפש בהביאו דכה רעה כי עשה למען יוכיחו אביו. או אם
נאץ האים הזה את ה'. כ"א שן בהמות תשולח בו אז יודע כי
לא צדיק היא ובעונו ימות וידנו אל תהי בו. ואם לא נדעה.
ולפסק יותר בזכותם אחשבה כי לא נעלם מהם מאמרם ז"ל (ש"ר
פ"י) על פסוק לא חטא שמת שוא מכאן שהמוליך שם רע
ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לכלב תשליכין אותו וסמך ליה לא
חטא שמת שוא. ולא נעשה עולם. כי ויהי ה'
את יוסף ומוראו ותהיתו נפל על הכלבים כי צדיק וישר הוא ולא
חרץ כלב עליו את לשונו. אכל שמעון וזו אשר לבס כלב הארי
לא נחקררה דעתם בזה. ואמרו יוכל היות כי הכלבים לא היו
רעבים בעת ההיא או שלא ספר לשון הרע ע"כ הכלבים לא
המיתוהו. אכל אנחנו חפצים להרגו מהמת ענין אחר. מהמת
תלומותיו. כי הוא בעל התלומות. תלומותיו לא מן השמים
מראים לו מה יאב צימיו. רק הוא בעצמו בעל התלומות. הוא ברא
תלומותיו. מהמת הורסורא דיומא. כל היום חושב עלינו אף למולך
עלינו ואיך למשול בנו. ובליה רעיונו על משכבו סליק. וסובר כי
תלומותיו מן השמים ומחגלה עלינו. ותועבת ה' כל גבה לב וכל
מחגלה כדילו כופר בעיקר כאלו עובד עבודה זרה. ע"כ
לא יהי עלינו שום עון אשר חטא. וישמע ראובן ויניחו מידם

כִּי נִהְיָ אֶת־אֶחָיו וּבָסִינוּ אֶת־דָּמוֹ׃
כִּי לָלוּ וּנְמַכְרָנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וַיִּדְנוּ
אֶל־תְּהִיבּוּ כִּי־אֶחָיו בְּשָׂרָנוּ הוּא
וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו׃ כִּי וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים
מִדִּינִים סָחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלֻ אֶת־

נִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ נִקְמָה׃
 יֵת אַחֲנָנוּ וּנְכַסִּי יֵת דְּמִיָּה׃
 כִּי אִיתּוֹ וּנְכַנְיָה לַעֲרֵבָאִי
 וַיִּדְנָא לָא תְּהִי בֵּיה אֶרֶץ
 אַחֲנָנָא בְּסָרְנָא הוּא
 וְקִבְּלוּ מִנִּיה אַחֲוָהִי׃
 כִּי וַיַּעֲבְרוּ גְבָרִי מִדִּינָאִי
 תַּנְגְּרִי וּנְגִידוֹ נִאֲסִיקוּ יֵת

בעל המורים

רשבים

(כח) ויעברו אנשים מדינים. ובהגך שהיו יושבים לאכול לחם ורחוקים היו קצת מן הבור לבלתי אכול על הרם ובמחניהם היו לישמעאלים שראו וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדינים אחרים דרך שם וראוהו בבור ובשכנהו ומכרוהו המדינים לישמעאלים וי"ל שהאחים לא ידעו ואע"פ שכתוב אשר מכרהו אותו מצרימה וי"ל שהגרסת מעשיהם סייעה בכיירתו. זה נראה לי לפי עומק דרך פשוטו של כקרא כי ויעברו אנשים מדינים משמע ע"י מקרה והם מכרוהו לישמעאלים. ואף אם באהה לומר וימכרו את יוסף

רש"י

שפתי חכמים

ע כתרנומו: וכסינו את דמו. ונעלים את פ מיתתו: (כז) וישמעו. וקבילו מניה וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה וכגון וישמע יעקב אל אביו נעשה ושמע מתרגם נקבל וכל שהיא שמיעת האוזן כגון וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן ודבקה שומעת וישמע ישראל שמעתי את תלוות כולן מתירגם ושמעו ושמעת ושמע שמיע קדמו: (כח) ויעברו אנשים מדינים. זו היא שיירא אהרת והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. כי יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו צ לישמעאלים והישמעאלים

יש בו א"כ הלא ראובן אינה הלאה שימיתוהו הנחשים והעקרים י"ל שהם לא ידעו מזה אלא שהיו סבורים שאין בו אפילו נחשים ועקרים דל"כ איך ראו למכור אותו כיון שראו הנס שעשה לו הקדוש ברוך הוא שלא הזיקו ולא המיתו אותו. רא"ס: ע אבל לא תפרסמו לשון גזילה: פ רל"ח הא לאו חיה עוד הא השליכוהו אל הבור ואין כח דם שריון לכסותו: צ דייק מדכתוב וישמעו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו ואי היו המדינים היאך היו רשאים למכרו והא עדיין לא היה שלהם ועוד דלי המדינים משכו אותו מן הבור בלא ידיעת האחים ומכרו אותו א"כ מאי זה דכתיב אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי הנה והא ה"ס לא מכרו אותו. ועוד למה לי למכתב לכו ונמכרנו לישמעאלים והא לא מכרו אותו אלא וישמעו קאי על בני יעקב והם מכרוהו לישמעאלים וישמעאלים למדינים. ואין להקשות מנ"ל לרש"י דישמעאלים מכרוהו למדינים דלמא מכרו אותו

מכירת יוסף

(כח) וישמשו ויעלו. מתחלה מכרוהו כשהיה בבור בעשרים כסף בלבד מפני שהוריקו פניו מפחד הנחשים ומיד וימשכו אותו עד חצי הבור ומיד חזר לו תאר יפיו כשנצל סן הנחשים וכשראהו אחיו יפה כבתחלה לא רצו דלתו בעשרים כסף ואמר להחזירו לבור ונחנו להם הישמעאלים בפשרת מנעלים יותר וזהו שאמר הכתוב על מכרם בכסף צריך

על הכלבים אולי לא היו רעבים. כי אמרו חז"ל אנב אינני מוקי אף שאינם רעבים. ואם יזיקוהו או יהרגוהו. אין עליכם האשמה. רק עליו לבדו. מדוע דבר לה"ר. ולע"פ עשו כאשר ראובן אמר להם ע"פ עלתו. וישליכו אותו הבורה. וכעודם מחכים לראות מה יהי' סוף יוסף בבור. וישכו לאלל להם. וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעלים באה וגו'. ובתוך כך לא שמעו מן הבור שום גערה ולעקב מיוסף. והבין יהודה כי גם הנחשים לא עשו ליוסף מאומה. ויאמר יהודה אל אחיו עד היום ה' אתו להיללו מן הכלבים ומן הנחשים והעקרים ועתה הנה ראה ראינו כי היה ה' עמו זה פעמים אין זה כי אם על כי לדיק וישר הוא ואם אלינו יתייחס בלדקתו וא"כ איפא נה בלע כי נהרג את אחינו. ר"ל שנים רעות נזרעם עליו. ראשונה להרגהו. ע"ז אמר הלא אחינו הוא לדיק כמותו. מה בלע כי נהרגנו. [ותיבת מה פעמים בל להגדיל הדבר כמו מה אדיר שמוך. ואומר מה בלע. כמה גדולה תהי' הגולה שנגזל את אחינו מאבינו ומנהולם ע"י הריגתו]. והרעה השני' שהשליכתם אותו הבורה. ואם לא ימות מהנחשים הלא ירעב ללחם ויזנא ללמס. וימות כדעב וכלמא. הלא גם זו היא הריגה. רק ובסינו את דמו. שלא ילא דמו החולה. ע"כ עלתו לכו ונמכרנו לישמעאלים. והישמעאלים יורידוהו מלרימה. וימכרוהו שם לעבד ויהי' עבד עולם. ולא ימלוך עלינו ולא ימשול בנו. ושמו תאמרו הלא נחייב ראשינו למלכו של עולם כי מקרא מלא הוא וגונב איש ומכרו וגו' מות יומת. וס לנו שני תירוטים ע"ז א' וידנו אל תהי בו. אמרו רז"ל (סנהדרין דף טו) כי אין החיוב רק כמי שגונב את האיש ומחזיקו ותוקף בו לזכות תחלה ואח"כ מוכרו. שגאמר והתעמר בו ומכרו. ואחנתו לא נחזיקתו ולא נזכר בו בידיו. ועוד אמרו שם וגונב איש ומכרו ונמלא בידו פרט למאי ככנו ואחיו וכו' וא"ל אמרו כי אחינו כשרנו הוא. ואין מלוי אללנו יותר מזה. ושמעו לעלת יהודה ומכרוהו:

כוונת הכתוב ויעברו וגו'

כאמרו מדינים אחר שלא היה המכר אלא לישמעאלים חאומרו ומכרו את יוסף לישמעאלים. וכן מוכח מהכתובים למעלה והנה אורחת ישמעאלים וגו' א"כ סיפור ויעברו אנשים מדינים לא נודע כוונתו. והנכון הוא כי להיות שאורחת ישמעאלים זה אינם סוחרים להנהיג בכל מין קנין זולת כמה שהיו נושאים ואין מציאות שיקנו את יוסף אשר ע"ז הומין ד' אנשים מדינים סוחרים פ"י שמכירים כל מין סחורה אשר צודמן לקנותה להרעה. ותדע כי הסוחר אינו בעל הכיס אלא בעל הידוע וההיכר ובעל הכיס יקנה על פי' כמו שידוע זה כפינות גדולות בעולם. ובאמנעות אלס הסוחרים נגמר הדבר של המכר לישמעאלים. וקול שגמר הכתוב ויעברו אנשים מדינים סוחרים

כאמנעותם מכרו את יוסף לישמעאלים כי זולתם לא היה הישמעאלים קונים. והנה כיון שבין שניהם המדינים והישמעאלים הי' המכר הרי יש למדינים חלק בריחוק ללד כי הם הקונים ולישמעאלים חלק בריחוק ללד כי הם בעלי הכיס אשר נתנו עשרים כסף. ולזה אמר והמדינים מכרו אותו אל מלרים וגו'. כי ללד שהיה להם חלק בו וגם הם היוצעים הערך הם היו המוכרים ולא הישמעאלים כי אינם בקיאים בשיעור שויו. אבל גופו של יוסף היה כיד הישמעאלים כי הם העקרים שנתנו בו כספם ולזה אמר ויקנהו פטופר מיד הישמעאלים דקדק לומר מיד כי בידם היה שהורידוהו שמה. ולא היה במציאות פטופר לקנות את יוסף זולת ממי שהי' יוסף בידו והם הישמעאלים. וכוה נתישבו קמפך הכתובים על נכון (א"ח)

מִהַ הַנִּיחַת מִמֶּנּוּ יְהִי לָן אֲרוֹם נִקְמָלִית אֲחֻנָּא וְנִכְסֵי עַל דְּמִיָּה: כו אִיתִי וְנִבְנִיגִיָּה לְעֶרְבָאִין וְיִדְנָא לָא תְהִי בִּיהַ לְמִקְמָלִית אֲרוֹם אֲחֻנָּא בְּשֶׁרְנָא הוּא וְנִקְבִּילוּ אֲחֻי: כח וְעֶבְרוּ גִבְרִי כִדְנִינְאִי קָרִי פִּרְקִמְטִינְא וְנִגְרִי

רמב"ן

פַּעֲמִים רַבּוֹת: (כו) וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ, וְנִעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ לְשׁוֹן רִשִׁי, וְכֵן אָמַר אוֹנְקִלוֹס וְנִכְסֵי עַל דְּמִיָּה, וְהַנִּכּוֹן שֶׁהוּא כַּפְשׁוּטוֹ כִּי הַמִּנְהַג בְּרוּצְחֵי מַסְתָּרִים לְהַרְגֵּם הַנֶּרְצָח וּלְקַבְּרוֹ וּלְכַסֹּת דָּמוֹ בַּעֲפֹר כַּעֲנִין שְׂנֵא' וְיִטְמְנוּ בַּחֹל, וְכֵן אָמַר לָהֶם הִנֵּה אֲנַחְנוּ הוֹרְגִים אֶת אֲחֵינוּ וּמִכְסִּים אֶת דָּמוֹ בַּעֲפֹר כִּי כֵן יִחַשְׁבֻּ לָנוּ וְהִנֵּה רָאוּכֵן לְמַד לָהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכוּ דָם בִּידֵם אֲבָל יִשְׁלִיכוּהוּ בְּבוֹר וְיִמָּוֶת שָׁם שְׂאִין עֹנֵשׁ הַגֹּרֶם כַּעֲנֵשׁ הַשּׁוֹפֵךְ דָּם וְבֹא יִהְיֶה עֵתָּה וְאָמַר גְּסִיחָשׁב לָנוּ לְרִצִּיתָה כְּאֵלּוֹ אֲנַחְנוּ הִרְגֵנוּהוּ וְכֵן הִדְבֵּר בְּאֵמֶת וּכְעִנִּין שְׂאִמֵּר הַכְּתוּב וְאוֹתוֹ הִרְגַת בַּחֲרֵב בְּנֵי עַמּוֹן וְיִנְאֻרְבֶּה־דִּינָא

ספורנו

וְנִסְכְּרָנוּ, וְנִשְׁלַם לוֹ מִדָּת כְּנֶגֶד מִדָּת שִׁיחִיָּה עֲבֹד תַּסּוּרֹת מִה שֶׁחָשַׁב לְהַשְׁתַּרֵּר עֲלֵינוּ: (כח) מְדִינִים סוֹחֲרִים בְּעִלֵי סְחוּרָה

מאור ושמש

מִכְרוּ אוֹתוֹ לְעֶבֶד וְע"פ פְּשׁוּטוֹת הַדְּבָרִים קָשָׁה מְאֹד לְהַבִּין וְהֵנָּה רִשִׁי ז'ל פ' ע' עַל שְׂכָמָה מִקּוֹם מוֹכֵן לְפִרְעָנִיּוֹת נִרְיָךְ ג"כ לְהַבִּין שִׁיחִי' הַמִּקּוֹם גֹּרֶם, וְכ"ל דִּהְיֶה כְּשֶׁעָלָה בְּרוּצְתוֹ הַשֶּׁשֶּׁט לְבָרוּחַ הַעוֹלָמוֹת הָיוּ כָּל הַמִּקּוּמוֹת מְלֵאִים מֵאוֹר ח"ס ב"ה וְלִמְנָס הַמֵּאֲלִיל שְׂכִינָתוֹ וְעָשָׂה מִקּוֹם פְּנוּי אֲשֶׁר שָׁם יִכְרְאוּ הַעוֹלָמוֹת, וְהֵנָּה לְמַעַן כִּי רָצוּנוֹ הַפְּשׁוּט הִי' לְהִיטִיב לְבָרוּאוֹ שִׁיחִי' שֶׁכָּר וְעוֹנֵשׁ עַל כֵּן בָּרָא עוֹלָמוֹת וְהַחֲרִיבֵן ר"ל כְּאֲשֶׁר גִּמְלָה בְּכַתְּבִים שְׂקוּדָס עוֹלָם הַתִּיקוּי יֵלְאוּ הָאוֹרוֹת מֵעוֹרֵבֵין ד'ר וְלֹא עַל הַסֵּדֶר וְנִשְׁבְּרוּ וְנִפְּלוּ מֵהֶם נִלְוִין הַקְּדוּשִׁים לְעַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת וְעָשָׂה הַמֵּאֲלִיל זֹאת בְּכַדֵּי שַׁע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁל אֱלֹהֵי הַיִּשְׂרָאֵלִית אֲשֶׁר יִכְרָא יִכְרְרוּ הַנְּלוּוֹת הַקְּדוּשִׁים וְיֵעֲלוּ אוֹתָם מֵעַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת וְיִקְבְּלוּ שֶׁכָּר טוֹב עַל מַעֲשֵׂיהֶם אַחֵר זֶה הִי' עוֹלָם הַתִּיקוּן וְנִכְרְרוּ הַעוֹלָמוֹת וּמֵאֲשֶׁר נִתְּבַרֵר אִזּוּ מִזֶּה נִכְרְאוּ הַעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְהֵנָּה דוֹר הַמִּבּוֹל הִי' נִאֲחֻזִּים עוֹד בְּקְלִיפּוֹת קָשִׁים מֵאֵד וְרָחָה הַמֵּאֲלִיל שְׂקִים מֵאֵד לְתַקְנָם וְנִשְׁטַפּוּ בְּמֵי הַמִּבּוֹל וְלֹא נִכְרַר מֵהֶם רַק נִתְּ אַח"ז הִי' דוֹר הַפְּלָגָה ג"כ קָשִׁים מֵאֵד וְלֹא יוֹכְלוּ לְהַתְקִיִּים וְלֹא נִכְרַר מֵהֶם רַק הַשְּׂבָעִים אֲמוֹת אֲשֶׁר רָחָה הַמֵּאֲלִיל שִׁיחִי' בִּיכּוּלֵתֵינוּ לְסוֹבֵלִים וְלַהַתְקִיִּים בִּינֵיהֶם וְכָל אוֹתָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁלֹּא נִתְּקְנוּ אִזּוּ יִרְדּוּ לְמַזְרִים הַגִּקְרָא עֲרוֹת הָאָרֶץ וְע"י הַגְּלוּת בַּחֲמוֹר וּלְבָנִים וְהַתְּכֵנוּ כְּכֹר הַבְּרוּז נִכְרְרוּ הַנִּשְׁמוֹת הַעֲשׂוּקִים בְּקְלִיפּוֹת אֲמָנָס לֹא כּוֹלֵס וְמֵה שֶׁנִּשְׁאָר עוֹד יוֹכְרֵר מֵעַם מֵעַם עַד בִּיאַת מִשִּׁיחַ לְדִקְנוֹ שִׁיחִי' אִזּוּ בִּירוֹר הַגִּמְמוֹר כְּמִבְּאוֹר הַכֵּל בְּסַפְרֵים הַקְּדוּשִׁים, וְהֵנָּה בִּשְׂכַם שֶׁם הִי' מִקּוֹם אֲשֶׁר נִפְּלוּ שֶׁם נִלְוֹת רַבִּים וְגִבְרוּ שֶׁם מֵאֵד הַקְּלִיפּוֹת שֶׁעַמְקֵי הַנְּלוּוִים ע"כ הִי' שֶׁם קְלִקּוּלִים רַבִּים שֶׁם הִי' יִרְבַּעַם אֲשֶׁר חֲטָא וְהַחֲטִיָּא וְלֹא רָחָה לְשׁוֹב בַּתְּשׁוּבָה כְּדֹאִיתָהּ בְּגִמְרָה שֶׁאֵמַר לוֹ הַקֶּב"ה חֲזוֹר בְּךָ וְהִנֵּי וְאֵתָּה וְכֵן יִשִּׁי נִטְיִיל בְּנִי"ע וְשֹׁאֵל מִי בְּרָאשׁ יַע"ש, מִזֶּה נִרְאָה שֶׁהִי' מֵעוֹלָם הַתְּהוֹ שֶׁגַּם הֵם אֲמָרוּ כָּל א' אֵלֶּה אֲמִלּוּךְ כִּידוּעַ וְהֵנָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו כְּשֶׁרָאוּ קוֹשֵׁי הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר נִכְרְרוּ שֶׁם מֵאֵד הַקְּלִיפּוֹת רָצוּ לְתַקֵּן וְלַהֲעֵלוֹת אֶת הַנִּשְׁמוֹת הַעֲשׂוּקִים שֶׁם, וְהֵנָּה חֵם הִי' שְׁלוֹם וְאֵהְבָה בֵּין כּוֹלֵס הִי' נַעֲשֶׂה זֹאתָ עַל יְדֵיהֶם תִּיכַף אֲמָנָס הַקֶּב"ה לֹא רָחָה שִׁיתְּבָרְרוּ רַק מֵעַם מֵעַם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנִים עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי תּוֹרוֹת וְתַפְלוֹת שֶׁל דּוֹרוֹת הַבָּאִים לְמַעַן הַרְבּוֹת שְׂכָרָם ע"כ הַעִיר בִּינֵיהֶם קִנָּה שְׂנֵאָה וְהַתְּהַלֵּקוֹת כְּמ"ש נוֹרָא עֲנִילָה עַל בְּנֵי אָדָם ע"כ הוֹכַרְחוּ לְזַכּוֹר אֶת יוֹסֵף לְמַזְרִים וְנִתְּנָלָל ע"י"ז שֶׁבֶא יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמַזְרִים לְכַרֵּר הַנְּלוּוֹת ע"י עוֹל הַגְּלוּת וְאֲשֶׁר יִשְׁאָר עוֹד יִתְּבַרֵר מֵעַם מֵעַם

אבן עזרא

(כו) אֲחִינוּ כְּשֶׁרָנוּ הָיָא, כְּמוֹ כְּשֶׁרָנוּ כִּי מִכְּשֶׁר אֶחָד הֵיִינוּ: (כח) וַיַּעֲבְרוּ, וְכֹאֲשֶׁר עָבְרוּ עָלֵיהֶם הַיִּשְׁמַעְאֵלִים הַסּוֹחֲרִים כִּי הַמְּדִינִים יִקְרְאוּ יִשְׁמַעְאֵלִים וְכֵן אָמַר עַל מַלְכֵי מִדְּיָן כִּי וְכֵן אָמַר לָהֶם הִנֵּה אֲנַחְנוּ הוֹרְגִים אֶת אֲחֵינוּ וּמִכְסִּים אֶת דָּמוֹ בַּעֲפֹר כִּי כֵן יִחַשְׁבֻּ לָנוּ וְהִנֵּה רָאוּכֵן לְמַד לָהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁפְּכוּ דָם בִּידֵם אֲבָל יִשְׁלִיכוּהוּ בְּבוֹר וְיִמָּוֶת שָׁם שְׂאִין עֹנֵשׁ הַגֹּרֶם כַּעֲנֵשׁ הַשּׁוֹפֵךְ דָּם וְבֹא יִהְיֶה עֵתָּה וְאָמַר גְּסִיחָשׁב לָנוּ לְרִצִּיתָה כְּאֵלּוֹ אֲנַחְנוּ הִרְגֵנוּהוּ וְכֵן הִדְבֵּר בְּאֵמֶת וּכְעִנִּין שְׂאִמֵּר הַכְּתוּב וְאוֹתוֹ הִרְגַת בַּחֲרֵב בְּנֵי עַמּוֹן וְיִנְאֻרְבֶּה־דִּינָא

הַיִּתְּרִית הַחֲכָמִים

הֵנָּה גַּם זֶה הַמִּין מִהַתְּעֵלֶת לֹא נִשְׁיָג כִּי נִעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ: וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ, בְּשִׁבְלֵי בְּבוֹרָנוּ וּבְשִׁבְלֵי יִרְאֵת אֲבִינוּ: (כו) לְכו

אור החיים

וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים וְגו', לֹא"ד לְמַה הַזְכִּיר עֲבָרַת אֲנָשִׁים מְדִינִים אַחֵר שֶׁלֹּא הִי' הַמִּכְרָה לֹא"ד לִישְׁמַעְאֵלִים כֹּאז' וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֵלִים וְכֵן מוֹכַח מִהַכְּתוּבִים לְמַעֲלָה וְהֵנָּה אֲוֹרַתָּה יִשְׁמַעְאֵלִי וְגו' לְכוּ וְנִמְכְּרָנוּ לִישְׁמַעְאֵלִי א"כ סִיפּוֹר וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים לֹא נִודַע כּוֹוֹנָתוֹ, עוֹד רֹאזִי שֶׁאֵמַר טוֹד הַכ' אַחֲרֵי זֶה וְהַמְּדִינִים מִכְּרוּ אוֹתוֹ וְגו' א"כ מוֹכַח כִּי לְמַדְנִים מִכְּרוּהוּ וְכַתּוּב רֹאשׁוֹן מִכְּשִׁיפֹר עוֹד אָמַר הַכ' אַח"כ יוֹסֵף הוֹרֵד מִזְרִימָה וַיִּקְנֶהוּ פוֹטִיפֹר מִיד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים הָרִי הַעַמְיָד הַמִּכְרָה שֶׁהִי' לִישְׁמַעְאֵלִים כְּאִמּוֹר בַּתְּחִלַת הָעֵנִין וְלֹא לְמַדְנִים וְרו"ל אֲמָרוּ מִלְּמַד שְׂנִמְכַר מִלִּירוֹת הַרְבֵּה וְאִין מִתִּישְׁבִּי' פְּשָׁעֵי הַכְּתוּבִי' בְּזֶה וְהֵכֵן, וְהַנִּכּוֹן הוּא כִּי פ'י' שֶׁל דְּבָרִים הֵיאָעו"ה כִּי מִתְּחִילָה הוֹדִיעַ הַכ' וְהֵנָּה אֲוֹרַתָּה יִשְׁמַעְאֵלִים וְגו' וְדִבְרֵי יְהוּדָה שֶׁא' לְכוּ וְנִמְכְּרָנוּ לִישְׁמַעְאֵלִים וְלִהְיוֹת שְׂאוֹרַתָּה יִשְׁמַעְאֵלִי זֶה אֵינֶם סוֹחֲרִים לְהַתְּגַר כָּל מִין קִנִּין זוֹלַת בְּמֵה שֶׁהִי' נוֹשָׂאִים וְאִין מִלִּירוֹת שִׁקְנוּ אֶת יוֹסֵף, אֲשֶׁר ע"כ הוֹמִין ה' אֲנָשִׁים מְדִינִי' סוֹחֲרֵי' פ'י' שְׂמִכְרִים כָּל מִין סְחוּרָה אֲשֶׁר תּוֹדְמָן לְקִנְיָתָהּ לְהַרְחֹקָה וְתַדַּע כִּי הַסּוֹחֵר אֵינּוּ בַּעַל הַכִּים אֲלֵא בַּעַל הַיְּדִיעָה וְהַהֲכָר וּבַעַל הַכִּים יִקְנֶה עַל פִּיו כְּמוֹ שִׁדּוּעַ זֶה בְּפִינֹת גְּדוּלוֹת בְּעוֹלָם וּבְאֲמָנָעוֹת אֵלּוֹ הַסּוֹחֲרִים נִגְמַר הַדְּבָר שֶׁל הַמִּכְרָה לִישְׁמַעְאֵלִים וְהוּא שֶׁאֵמַר הַכְּתִיב וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִי' סוֹחֲרֵי' וּבְאֲמָנָעוֹת מִכְּרוּ יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֵלִים כִּי זוֹלַתָּ לֹא הִי' הַיִּשְׁמַעְאֵלִים קוֹנִים וְהֵנָּה בֵּין שְׂבִין שְׁנֵיהֶם הַמְּדִינִים וְהַיִּשְׁמַעְאֵלִים הִי' הַמִּכְרָה הִי' יֵשׁ לְמַדְנִים חֶלֶק בְּרִיוֹחַ לָד כִּי הֵם הַקּוֹנִים וְלִישְׁמַעְאֵלִים חֶלֶק בְּרִיוֹחַ לָד כִּי הֵם בְּעִלֵי כִּיסִּים אֲשֶׁר נִתְּנוּ עֲשָׂרִים כֶּסֶף וְלֹא"ה וְהַמְּדִינִים מִכְּרוּ אוֹתוֹ אֵל מַזְרִים וְגו' כִּי לָד שֶׁהִי' לָהֶם חֶלֶק בּוֹ וְגַם הֵם הַיּוֹדְעִים הַעֶרֶךְ הֵם הִי' הַמּוֹכְרִים לֹא הַיִּשְׁמַעְאֵלִים כִּי אֵינֶם בְּקִרְאִים בְּשִׁיעוֹר שִׁוּיוֹ אֲבָל גּוֹפּוֹ שֶׁל יוֹסֵף הִי' בִּיד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים כִּי הֵם הַעֲקָרִים שֶׁנִּתְּנוּ בּוֹ כֶּסֶף, וְלֹא"ה וַיִּקְנֶהוּ פוֹטִיפֹר מִיד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים דְּקָדַק לֹמַר מִיד כִּי בִידֵם הִי' שֶׁהוֹרִידוּהוּ שְׂמֵהוּ אִין מִלִּירוֹת לְקִנְיָתוֹ פוֹטִיפֹר וְזוֹלַת מִמִּי שֶׁהִי' בִּידוֹ וְגַם לֹא הִי' יִשְׁמַעְאֵלִים יְכוּלִין לְמוֹכְרוֹ הֵם לְבָדִם מִבְּלֵי הַמְּדִינִים מִלְּבַד טַעַם שֶׁהֵם הַבְּקִירִי' בְּשׁוּוֹי וַיַּדְעוּ כְּמֵה שִׁיעוֹרוֹ גַּם לָד שִׁישׁ חֶלֶק בְּרִיוֹחַ נִרְיָךְ שִׁסְכִּימוֹ הֵם עַל הַמִּכְרָה וְלֹא אֵמַר הַכְּתוּב שֶׁהַמְּדִינִים מִכְּרוּ וּלְקַחְו מִיד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים, וְזֶה נִתִּישְׁבִּי' הַכְּתוּבִים כְּפִתּוֹר וּפְרַח וְדִבְרֵי רו"ל שֶׁאֵמַר שְׂנִמְכַר פְּעָמִים רַבּוֹת זֶה דֶּרֶךְ דְּרַשׁ וְאֵלּוֹי כִּי לִהְיוֹת שֶׁהִי' חֶלְקִים הַרְבֵּה בְּלִקְחָתוֹ יִחַשֵׁב מִכִּירוֹת רַבּוֹת וּפְשָׁעֵי הַכְּתוּב הוּא כְּמוֹ שְׂכַתְּבִי וְהִדְרַשָּׁה תִּדְרַשׁ:

מִזְרֵי תַּחֲכָמִית

כְּכ"ל, וְגַם יְדוּעַ שַׁע"י הַעֲשֶׂה הַרוּגִי מִלְּכוֹת נִתְּבַרֵר נִלְוֹת הֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ שִׁינְקוֹס ה' נִקְמַת הַרִיגַת הַקְּדוּשִׁים הִלְלוּ וְאֵם הִי' הַתִּיקוּן נַעֲשֶׂה אִזּוּ לֹא הִי' נִכְרָכִים אֵלּוֹ הַקְּדוּשִׁים לִיְהִיָּה וְהִי' נַעֲשֶׂה הַתִּיקוּן ע"י הַשְּׂבָעִים בְּעָמָס וְזֶה הִי' כּוֹוֹנַת יַעֲקֹב אֲשֶׁר שִׁלַּח אֶת יוֹסֵף לֵאחָיו לַעֲשׂוֹת תִּיקוּן זֶה, וְלֹא מִרְמִזִּים הַפְּסוּקִים הֵנָּה אַחֲרֵי רֹעִים בְּשָׂכַם מִקּוֹם מְדוֹר הַקְּלִיפּוֹת לְכַה וְשֶׁלַּחְךָ וְגו' וְאֵף יוֹסֵף נִזְדַּרְו לְכוֹוֹנָה וְאֲמָנָס כְּאֲשֶׁר רָאוּ קוֹשֵׁי הַקְּלִיפּוֹת שֶׁלֹּא יִתְּקֶנוּ ע"כ רָצוּ לְהַרְגוֹ אֶת יוֹסֵף (וְהִי' דַּעַתָּה שִׁתּוּקָן זֹאת ע"י הַרִיגָתוֹ חֶסֶד

יוסף מן גובא ונפיקו ית
יוסף לערבא בעסרין
כסף ואיתאיו ית יוסף
למצרים: כש ותב ראובן
לגובא והא לית יוסף
בגובא ונפיק ית לבושוהי:
ל ותב לות אחוהי ואמר
עזימא ליתוהי ואנא לאן
אנא אתי: לא ונסיבו ית
פתינא דיוסף ונכיסו

יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף
לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו
את-יוסף מצרימה: כש וישב ראובן
אל-הבור והנה איך-יוסף בבור
ויקרא את-בגדיו: לוישב אל-אחיו
ויאמר הילד איננו ואני אנה אני-
בא: לא ויקחו את-כתנת יוסף

בעל הטורים

מירמיהו מה שעשו ליוסף: בעשרים כסף. שהוסיף לו אביו
משקל שני סלעים מילת ומכרוהו ככ' סלעים שהגיע לכל אחד
שני סלעים. ד"א דמי עכד הס' ל' סלעים והס' שמכרוהו כסתר
הוצרכו לזולל בו שלש. ד"א שכן ערך מכן ה' עד כ' עשרים

רש"י

למדינים והמדנים למזרים: (כע) וישב ראובן.
ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש ק' את
אביו. ד"א עסוק היה בשקור ובתעניתו על שכלכל
יצועי אביו: (ל) אנה אני בא. אנה אכרה ש' מלערו

הישמעאלים י"ל אע"פ שנמכר פעמים רבות אבל עדיין לא נתנו לישמעאלים מחיר כלפס שנתנו בעדו ומנח זה היה עוד ביד
הישמעאלים רק ריוח יותר על כספם לא היה של ישמעאלים אלא של מדינים ומנח זה נשאר עדיין ביד הישמעאלים וק"ל. כ"ל:
ק' הא דחיק רש"י לפרש כן וכן לפי ד"א עסוק היה בשקורו כו' דלמא הלך לו לעסקיו. י"ל דאי הלך לדבר הרשות הלאך רשאי
לו לילך הא ידע שאחיו מנכשים להמית את יוסף ולמה לא ירא כשילך לו סימיתו אותו אלא א"ל שלדבר מלוא הלך שהגיע יומו
וכו' וקשה א"כ מהו וישב הו"ל ויבא ל"פ ד"א ל' חשוכה זעטס אחרון לכד לא יתכן דא"כ הו"ל להמתין עד יום אחר כשכיל יוסף
ל"פ שהגיע יומו וכו' ולא היה יכול להמתין מהרש"ל: ר' דייק מדכתיב הכא וישב ראובן אל הבור ונאמר גבי מרדכי וישב
מרדכי אל שער המלך מה להלן בשק ובתענית ה"כ כאן. וז"ל דהא דעשה תשובה היינו בלגנא מ"ס לא היה בשעת מכירה
דאל"כ היו דברי רש"י סותרים אלהדרי דהא כפ' וזאת הכרע פ' וזאת ליהודה כיון שהודע יהודה על מעשה חומר הודה נמי
ראובן על מעשה בלגנא ועשה תשובה אלא שתחלה עשה בלגנא וזאת עשה כפרהס"א: ש' דא"כ וכו' מפני שהילד איננו נפסק

דעת זקנים מובעלי התוספות

ואביון בעבור נעלים וגו'. ומיד ויעלו את יוסף מן הבור
למכור: וימכרו את יוסף לישמעאלים. פירש"י שאחיו מכרוהו
לישמעאלים וישמעאלים למדינים והמדנים למצרים. ולפי
זה יש לפרש הפרשה כן וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת
ישמעאלים באה ובתוך כך ויעברו אנשים וגו' ולפיכך הוכיחם
הכתוב כאן כדי שלא תתמה כשתגיע לחפסוק והמדנים מכרו
אותו אל מצרים מאין בא ליד המדינים ומי מכרו להם
והודיעך כאן שבך היה המעשה שבתוך כך שאחיו דברו
ביניהם למכור לישמעאלים עברו אנשים מדינים וימשכו
אחיו את יוסף מן הבור ומכרוהו לישמעאלים וכל זה ראו
המדינים ואח"כ קנוהו המדינים מידם כי היו סוענין
בשביענו הוציאו מן הבור כדי למכור לנו ולפיכך מכרוהו
להם והם מכרוהו לפושפר. וא"ת למה נכתב כאן והמדנים
מכרו היה לו לכתוב והמדנים. פ' רש"י בפי' חומש

שלו מדינים ומדינים וישמעאלים אומה אחת הם אף כי מן ומדין וישמעאלים אחים היו וקשיא דלעיל הביא רש"י וז"ל
מדרש אגדה פסים על שם צרותיו שנמכר ארבעה פעמים. ולפי זה לא מצינו שהי' מכור רק שלשה פעמים. לכן נ"ל
כן וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים וגו' והיו מדברים ביניהם לכו ונמכרנו לישמעאלים הבאים אצלנו ופרס
באו הישמעאלים אליהם ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו אליהם בעדו בבור בעבור נעלים בספק אם הי' אם מת ובעודם
מושכים אותו מן הבור הישמעאלים באו אליהם וימשכו המדינים את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים
וישמעאלים למדינים והמדנים למצרים הרי כאן ארבעה מכירות והא דכתיב לקמן ויקנהו פושפר מיד הישמעאלים.
כך היה המעשה כי כאשר ראוהו פושפר תמה אמר גרומני מוכר כושי ואין כושי שמכר גרומני פ' גרומני אדם יפה
ולכן אמר ודאי אין זה עבד תנו לי ערב שלא נבחתם אותו ובאו הישמעאלים שמכרו להם וערבוהו וזוהו כתיב מיד
הישמעאלים ופי' שהיו ערבוהו: בעשרים כסף. וא"ת איך אדם יפה כיוסף לא נמכר כי אם במעט כזה. י"ל שנמכר
בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו. ובפרקי ר' אליעזר פריך הכי וטעמי שהוריקו פניו מאימת נחשים ועקרבם.
וי"א בעשרים כסף וקוקים כסף שהרי חשבון אחיות כסף עולה ק"ס אסתרלינ"ש בוקוק שקורין מאר"ק כלומר שהם
י"ג דינרים ופ' אסתרלינ"ש:

(כע) וישב ראובן אל הבור. פירש"י שהיה עסוק בשק ובתעניתו על בלבו יצועי אביו. ותימא דבטמ' טבות
מסיק

רש"י

לישמעאלים כי אחיו מכרוהו אם כן צריך לומר שהם
ציוו למדינים סוחרים למושכו מן הבור ואח"כ מכרוהו
לישמעאלים: (ל) אנה אני בא. למה באתי אל
סלעים: (ל) ואני אנה אני בא. שאמר לא יתלה הסרחון אלא כי ויאמר קנאתי לככרה שנתנה לו:

שפתי חכמים

למנ"מ הזכיר הכתוב ויעברו אנשים מדינים סוחרים אע"כ לענין
מכירת יוסף הזכיר הכתוב הישמעאלים מכרו אותו למדינים
ומדינים למדינים ומדינים לפושפר וק"ל נ"ל. אבל הרש"י כתב
שמדינים ומדינים א' הוא ולעיל גבי כתובת פסים הזכיר נמי
סוחרים היינו לפי האגדה וכאן פירש לפי פשוטו שמדינים
וסוחרים א' הם וסיים אבל קשה מפסוק ויקנהו פושפר וגו' מיד
הישמעאלים י"ל אע"פ שנמכר פעמים רבות אבל עדיין לא נתנו לישמעאלים מחיר כלפס שנתנו בעדו ומנח זה היה עוד ביד
הישמעאלים רק ריוח יותר על כספם לא היה של ישמעאלים אלא של מדינים ומנח זה נשאר עדיין ביד הישמעאלים וק"ל. כ"ל:
ק' הא דחיק רש"י לפרש כן וכן לפי ד"א עסוק היה בשקורו כו' דלמא הלך לו לעסקיו. י"ל דאי הלך לדבר הרשות הלאך רשאי
לו לילך הא ידע שאחיו מנכשים להמית את יוסף ולמה לא ירא כשילך לו סימיתו אותו אלא א"ל שלדבר מלוא הלך שהגיע יומו
וכו' וקשה א"כ מהו וישב הו"ל ויבא ל"פ ד"א ל' חשוכה זעטס אחרון לכד לא יתכן דא"כ הו"ל להמתין עד יום אחר כשכיל יוסף
ל"פ שהגיע יומו וכו' ולא היה יכול להמתין מהרש"ל: ר' דייק מדכתיב הכא וישב ראובן אל הבור ונאמר גבי מרדכי וישב
מרדכי אל שער המלך מה להלן בשק ובתענית ה"כ כאן. וז"ל דהא דעשה תשובה היינו בלגנא מ"ס לא היה בשעת מכירה
דאל"כ היו דברי רש"י סותרים אלהדרי דהא כפ' וזאת הכרע פ' וזאת ליהודה כיון שהודע יהודה על מעשה חומר הודה נמי
ראובן על מעשה בלגנא ועשה תשובה אלא שתחלה עשה בלגנא וזאת עשה כפרהס"א: ש' דא"כ וכו' מפני שהילד איננו נפסק

מכירת יוסף

(כע) וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור וגו'. רש"י
ז"ל פ' בפירושו שהיו עסוק ה' בשק ובתעניתו על שכלכל
יצועי אביו. מה ראה ראובן היום דוקא לעסוק בשק ובתענית
על כלכל יצועי אביו. והרבה פירושים נאמרו במפרשים על ענין
זה. והנהרע שכל מקום שמזכיר ראובן את יוסף קוראו בשם
ילד. כי זה ה' הטיף אללו שלא לדנו עכור חטאו מחמת כי
עדיין הוא קודם עשרים שנה. וכ"ד של מעלה אין עונשין קודם
עשרים. גם אהנו אין לריכין לדנו קודם עשרים וזה ה' כל
תנחומו על מעשה בלגנא שנה הוא לא הי' אז כן עשרים. אבל
כשראה לרת יוסף שהוא נידון ניסורין. חשב כלכלו כשעה"ו
נידון האדם על חטאיו אף קודם עשרים. ע"כ תיכף התעסק
בשק ובתענית וקבל עליו ג"כ יסורים. וכשכא אל הבור ולא מלא
את יוסף וכסבור היה שנהרג. או שהישמעאלים לקחוהו. וראה

ואמרו ית יוסף מן גובא ונבינו ית יוסף לערבאין בעשרין מעין דבספ ונבנו מנהון סגדלן ואיתיו ית יוסף למצרים: גם ונתב ראובן לגובא ארום לא הוה עמיהון למסעור פד ונבנוה דתה יתיב בצומא על דבלבל מצע אבוי ואול ויתבי בני מיתרא למתדור לגובא לאסקותיה לאבוי כאים יסב ליה אפין וביטון דתב וחקא והא לית יוסף בגובא וקנע ית לבושי: ל וסב לנת אחוי ואמר פלגא ליתוהי נאנא להן אנא אחי וסגדלן נחמי סבר אפוי דאבא: לא ונסבו ית פרגווא דיוסף ונבסו צפיר פד עינו ארום

פי' יונתן

(בכח) וזכינו מנהון סגדלן פי' קנו מנעלי' (לגליה' דכסיב על מחרס כספ' ד' דין) ואכזין כעבור נעלים כעמס' ב' ו' (בכח) יתיב צומא וכו' דיוקן כרש"י וכו': מאים יסב ליה אפין פי' סבר ראונו להעלות יוסף כר' שיש"ל לו אכזי פנים

אבן עזרא

ושמעאלים הם: (ל) ואלי חנה חני בל הזכיר חני ב' פעמים והאחד רב רק דרך הלשון כך:

ספורנו

העבר' בלכדועל ידם עשו הסבר אבל הקונים חיו המדינים סוחרים באמרוהמדינים מכרו אותו אל מצרים וכן קרה לאבותינו בבית שני שמכרו קצתם את קצתם ביד הרומיים בפרט כשצרו מלכי ביתחשמונאי זה על זה כמו שהיה הענין במכירת יוסף

מאור ושמש

אח"ז הכינו שגס בהריגתו לא יתוקן זאת) ע כ הוכרחו למכרו למצרים ולזה מרמזים הפסוקים וימלאהו איש והנה חושה בשדה ר"ל שהיה תוהו ומחשב לתקן זאת וימלאהו האיש גו' ויאמר את אחי אנכי מבקש ר"ל את הגלונין והנשמות הקדושי' העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות וזה הסוד מרומז בתיבת שמה ר"ת ש"ב ר' כלים "מעולם" היתה לתקן זאת אמנם כאשר לא עלתה בידם והולכו למכור את יוסף ושכ ראונו גו' אמר "חנה" אחי "בא" ר"ל שתיבות "חנה" אחי הם ר"ת של אל נקמות ה' אל נקמות הופיע אשר מכונים על ההרגו מלכות והיה מתאונן שעתה שלא נעשה התיקון ויכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות ואשר ישאר עוד יתזכר מעט מעט עד ביאת משיח לדקונו שיהיה ב"ב אמן:

וישמש ראובן ויגילהו מידם גו' ויאמר אליהם ראובן גו' השליכו אותו אל הכור גו' ממען הילל אותו מידם להשיבו אל אכזי גו' ויפשיטו את יוסף גו' והכור רק חין בו מים ובמדרש מים חין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ולכאורה קשה מה הוא הילל ראובן כמה שצוה להשליך אותו אל הכור אשר בו נחשים ועקרבים ובפרט לפי דרשת חז"ל שרוה"ק העיד עליו שכוונתו היה למען הילל אותו מידם ובזוה"ק איתא למען הילל אותו להשיבו אל אכזי חף מת גם זאת לכאורה אינו מובן שזאת יהיה ההללה גם קשה מפני מה הפשיטו הכתונת הפסים ולמסתור מפני הנחשים ועקרבים וג"ל עפ"י פשוטו דהנה ידוע שיעקב מסר ליוסף השם כ"ב אותיות היואל מברכת כהנים ובפרט השם "פסים" אשר הוא מסוגל להן ולשמירה ולכן עשה לו כתונת "פסים" כזוה"ק וז"ל עפ"י יהוד וזירוף של השם כ"ב אותיות והנה אחי יוסף היו מסופקים ביוסף שראו אותו הולך במקום סכנה למדבר והלך יחיד ושם מורא לא עבר על רחש בפרט כמה שהלך אלל אחיו שהיה יודע בהם שהיו שונאים אותו אם הוא סומך א"ע על נדקו או רק על סמך השמירה שעשה לו אכזי כמה שהלבישו כתונת הפסים שהיא מסוגל לשמירה כג"ל כי בזוה"ק עשאו אכזי ע"פ כוונה השם של כ"ב אותיות כג"ל ולמען יעמדו על המבחן הפשיטו מעליו הכתונת ואם גם אז לא יזוק הוא ודאי מחמת נדקו והוא מהראוי שצדיק באמונתו יחיה ואם אינו צדיק כל כך אזי יזוק אמנם ראובן כמה שאמר השליכו אותו אל הכור לא היה כוונתו שיפשיטו מעליו הכתונת ולא היה יודע שכן יעשו וע"כ היה לבו נכון ובטוח שלא יזוק מחמת שמירת אכזי שעשה לו ושפיר אמר הכתוב ורוה"ק העיד עליו למען הילל אותו מידם להשיבו אל אכזי וק"ל:

וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכחת וצרי ולוע הולכים להוריד מזרימה פי' רש"י וז"ל ידוע למה פרסם הכתוב את משאם עיין ברש"י אבל יוכל לומר שהכתוב מרמז דבר גדול כי ידוע מכל הענין יוסף עס השבטי יה היה לגלגל הדבר הנאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך גו' כי מוכרת הדבר שירד יעקב עס בניו למצרים לסבול עול השיעבוד לזכר שם כל נאנאי הקדושה כג"ל ואח"כ אחר הציור יהיו יכולים לקבל התורה מפי הקב"ה פא"פ ע"י משה רבינו ע"ה והוא יהיה הגואל אותם ממצרים וע"י יהיה נתינת התורה לישראל ויתגלה הרעון הקדוש שהיה בכריאת העולמות ישראל עלה במחשבה שיהיה עס אחד שיקבלו תורתו הקדושה ע"י משה וזה ידוע שמההי' בחי' דעת של כל ישראל ע"כ נקראו דור דעה וגם יעקב אכזי היה בחי' דעת שהיה מחבר הקלות אברהם ויחזק וגם נאמר בזוהר הקדוש ובכתבי האר"י וז"ל שמההי' מלגלו ויעקב מלצר עיין בדבריהם וגם יוסף היה בחי' הדעת כמבואר בדבריהם הג"ל ע"כ נאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי היה משורש שלו ע"כ הולך להתגלגל הדבר שירד יוסף למצרים וע"י יהיה ירידת יעקב אכזי עס השבטים והם עשו הפעולה ע"י מעשיהם הטובים שיהיה הגאולה ע"י משה רבינו ע"ה ונתינת התורה וזהו מרמז הפסוק וגמליהם נושאים נכחת כי נכח"ת גימ' עס האותיות דעת עס הטלל

ואמרו ית יוסף מן גויא ונבינו ית יוסף לערפאין בעשרין מעין דכסף ונבנו מנהון סגלדן ואיתיו ית יוסף למצרים: גם ונתב ראובן לגויא ארום לא הוה עמיהון למסעור פד ונבנוה דתה יתיב בצומא על דבלב מצע אבוי ואול ויתבי בני מיתרא למתדור לגויא לאסקותיה לאבוי מאים יסב ליה אפין ובינו דתב וחקא והא לית יוסף בגויא וקנע ית לבושי: ל ונתב לנת אחוי ואמר פלגא ליתוהי נאנא להן אנא אחי וסגלדן נחמי סבר אפוי דאבא: לא ונכבו ית פרגואא דיוסף ונכבו צפיר פד עינו ארום

פי' יונתן

אבן עזרא

(בכח) וזכינו מנהון סגלדן פי' קנו מנעלי' (לגלגל) דכשיב על מדרס כסף ד' דין ואזינו כעבור נעלים נעמסו ב' ו' (בכח) יתיב צומא וכו' דיוקן כדפי' וכו': מאים יסב ליה אפין פי' סבר ראובן להעלות יוסף כר' שיש' לו אחיו פנים

ישמעאלים הם: (ל) ואולי חנה אחי בל הזכיר אחי פעמים והאחד רב רק דרך הלשון כך:

ספורנו

העבר' בלכדועל ידם עשו המכר אבל הקונים חיו המדינים סוחרים באמרו המדינים מכרו אותו אל מצרים וכן קרה לאבותינו בבית שני שמכרו קצתם את קצתם ביד הרומיים בפרט כשצרו מלכי ביתחשמונאי זה על זה כמו שהיה הענין במכירת יוסף

מאור ושמש

אור החיים

אח"י הכינו שגס בהריגתו לא יתוקן זאת) ע כ הוכרחו למכרו למצרים ולזה מרמזים הפסוקים וימלאהו איש והנה חושה בשדה ר"ל שהיה תוהו ומחשב לתקן זאת וימלאהו האיש גו' ויאמר את אחי אנכי מבקש ר"ל את הגלוין והנשמות הקדושי' העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות וזה הסוד מרומז בתיבת שמה ר"ת שצרי כלים מעולם התהו לתקן זאת אמנם כאשר לא עלתה בידם והולכו למכור את יוסף ושכ ראובן גו' אמר "חנה" אחי "בא ר"ל שתיבות "חנה" אחי הם ר"ת של אל נקמות ה' אל נקמות הופיע אשר מכונים על ההרגו מלכות והיה מתאונן שעתה שלא נעשה התיקון ויכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות ואשר ישאר עוד יתברר מעט מעט עד ביאת משיח לדקוין שיהיה ב"ב אמן:

וישמע ראובן ויגילהו מידם גו' ויאמר אליהם ראובן גו' השליכו אותו אל הכור גו' משן הילל אותו מידם להשיבו אל אחיו גו' ויפשיטו את יוסף גו' והכור רק חין בו מים ובמדרש מים חין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ולכאורה קשה מה הוא הילל ראובן כמה שצוה להשליך אותו אל הכור אשר בו נחשים ועקרבים ובפרט לפי דרשת חז"ל שרוה"ק העיד עליו שכוונתו היה למען הילל אותו מידם וכוונתו שיתא' למען הילל אותו להשיבו אל אחיו חף מת גם זאת לכאורה אינו מובן שזאת יהיה ההללה גם קשה מפני מה הפשיטו הכתונת הפסים ולמסתור מפני הנחשים ועקרבים וג"ל עפ"י פשוטו דהנה ידוע שיעקב מסר ליוסף השם כ"ב אותיות היואל מברכת כהנים ובפרט השם פסים אשר הוא מסוגל להן ולשמירה ולכן עשה לו כתונת פסים ככוונה זו עפ"י יהודה וזירוף של השם כ"ב אותיות והנה אחי יוסף היו מסופקים ביוסף שראו אותו הולך במקום סכנה למדבר והלך יחידיו ושם מורא לא עבר על רחשו בפרט כמה שהלך אלל אחיו שהיה יודע בהם שהיו שונאים אותו אם הוא סומך ח"ש על נדקו או רק על סמך השמירה שעשה לו אחיו כמה שהלבישו כתונת הפסים שהיא מסוגל לשמירה כג"ל כי בודאי עשאו אחיו ע"פ כוונה השם של כ"ב אותיות כג"ל ולמען יעמדו על המבחן הפשיטו מעליו הכתונת ואם גם אז לא יזוק הוא ודאי מחמת נדקו והוא מהראוי שצדיק באמונתו יחיה ואם אינו צדיק כל כך אזי יזוק אמנם ראובן כמה שאמר השליכו אותו אל הכור לא היה כוונתו שיפשיטו מעליו הכתונת ולא היה יודע שכן יעשו וע"כ היה לבו נכון ובעוה שלא יזוק מחמת שמירת אחיו שעשה לו ושפיר אמר הכתוב ורוה"ק העיד עליו למען הילל אותו מידם להשיבו אל אחיו וק"ל:

וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכחת וצרי ולוע הולכים להוריד מזרימה פי' רש"י ו"ל ידוע למה פרסם הכתוב את משאם עיין ברש"י אבל יוכל לומר שהכתוב מרמז דבר גדול כי ידוע מכל הענין יוסף עס השבטי יה היה לגלגל הדבר הנאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך גו' כי מוכרת הדבר שירד יעקב עס בניו למצרים לסבול עול השיעבוד לזכר שם כל נאנאי הקדושה כג"ל ואח"כ אחר הברור יהיו יכולים לקבל התורה מפי הקב"ה פא"פ ע"י משה רבינו ע"ה והוא יהיה הגואל אותם ממצרים וע"י יהיה נתינת התורה לישראל ויתגלה הרטון הקדוש שהיה בכריאת העולמות ישראל עליה במחשבה שהיה עס אחד שיקבלו תורתו הקדושה ע"י משה וזה ידוע שמההי' בחי' דעת של כל ישראל ע"כ נקראו דור דעה וגם יעקב אבינו היה בחי' דעת שהיה מחבר הקלות אברהם ויחזק וגם נאמר בזוהר הקדוש ובכתבי האר"י ו"ל שמההי' מלגלו ויעקב מלצר עיין בדבריהם וגם יוסף היה בחי' הדעת כמבואר בדבריהם הג"ל ע"כ נאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי היה משורש שלו ע"כ הולך להתגלגל הדבר שירד יוסף למצרים וע"י היה ירידת יעקב אבינו עס השבטים והם עשו הפעולה ע"י מעשיהם הטובים שהיה הגאולה ע"י משה רבינו ע"ה ונתינת התורה וזהו מרמז הפסוק וגמליהם נושאים נכחת כי נכח"ת גימ' עס האותיות דעת עס הטלל

צִפִּיר בַּר עֲזִי וּמִבְּרֹו יֵת
 פְּתוּנָא בְּדָמָא: לֵב וְשִׁלְחוּ
 יֵת פְּתוּנָא דְפָסִי וְאִיתִיאוּ
 לְנֹת אֲבוּהוֹן וְאָמְרוּ דָא
 אֲשִׁפְחָנָא אֲשִׁתְּמוּדָע כְּעֵן
 הַכְתָּנָא דְכִרְךָ הִיא אִם
 לָא: לֵב וְאֲשִׁתְּמוּדָעָה
 וְאָמַר פְּתוּנָא דְכִרְי חֵיתָא
 פִּישְׁתָּא אֲבָלְתִּיהָ מִקְטִיל
 קָטִיל יוֹסֵף: לֵב וּבְזַע
 יַעֲקֹב דְּבוֹשׁוּתִי וְאָמַר
 שָׁקָא בְּחִרְצִיהָ וְאִתְאַבֵּל
 עַד בְּרִיהָ יוֹמִין סְגִיאוֹן:
 לֵב וְקָמוּ כָל בְּנוֹתֵי וְכָל
 תוֹא וְשִׁתְּמוּ שְׂטִיר וְזִכְרִים פֶּת: וְיִטְבְּלוּ
 אִם: פְּרִינִי עוֹ: הִכָּר נָא: סוּסָה י:
 וְיִי כֶסֶף: סוּסָה יב סִכְלִרִין קב:

וַיִּשְׁחַטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־
 הַכְתָּנָת בַּדָּם: לֵב וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כְּתָנֹת
 הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ
 זֹאת מִצְאָנוּ הִכָּר־נָא הַכְתָּנָת בְּנֶךָ
 הִוא אִם־לֹא: לֵב וַיִּכְיֶרְהָ וַיֹּאמֶר כְּתָנָת
 בְּנִי חֵיהָ רָעָה אֲכָלְתָּהּוּ טָרֶף טָרֶף
 יוֹסֵף: לֵב וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׁמְלֹתָיו וַיִּשָּׁם
 שָׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ יָמִים
 רַבִּים: לֵב וַיִּקָּמוּ כָל־בְּנָיו וְכָל־בָּנֹתָיו

1234567 תנ"ך

רשבים

(לג) הכר נא. ב' במס' הכא ואידך / הכר נא למי הסתומת
 והפסילים כלשון שרימה יהודה את אביו באתו ל' נפרע ממנו:

הבור: (לב) וישלחו. על ידי בני אדם שלא יגידו מי
 השולחים אלא שאמרו זאת מצאנו:

שפתי חכמים

סל אבא: (לא) שעיר עזים. דמו דומה לשל אדם:
 הכתנת. זה שמה וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת כגון
 כתנת יוסף כתנת פסים כתנת בד נקוד כתנת: (לג) ויאמר
 כתנת בני. ת היא זו: חיה רעה אכלתהו. נלנלה
 בו רוח הקדש (כ"ר) סופו שתתגררה בו אשת פוטיפר
 א ולמה לא גלה לו הקב"ה לפי שהחרימו וקללו את כל
 מי שיגלה ושתפו להקב"ה ב עממה (תחומא) אבל יצחק
 היה יודע שהוא חי אמר האיד אגלה והקב"ה אינו רוצה
 לגלות לו: (לד) ימים רבים. כ"ב שנה ג משפירש
 ממנו עד שירד יעקב למצרים שאמר יוסף בן שבע עשרה
 שנה וגו' וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה ושבע שני
 השובע ושנתים הרעב כשצא יעקב למצרים הרי כ"ב שנה
 כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב ד כבוד אב ואם (מגילה
 טז) כ' שנה שהיה בבית לזן וב' שנה בדרך בשבוע מצית
 לזן שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל וזהו שאמר
 ללזן זה לי עשרים שנה בביתך לי הן עלי הן וסופי ללקות
 כנגדן: (לה) וכל בנתיו. רבי יהודה אומר אחרות

לו המקום ולא נשאר לו מקום לכרות שם ול"נ דר"ל אנה אני בא
 לבקשו א"כ ואני מיותר אלא ה"ק מאחר שהילד איננו אני לריך
 לכרות מפני זרת אבא ואנה אכרות: ת והרי הוא מקרא קצר
 כי בולת היא זו אין לו מוכן: א דל"כ לא הו"ל למכתב אלא
 טורף טורף יוסף וע"ק מנא ידע שחיה רעה טרפתהו דלמא
 לסטים הרגוהו: ב בודאי לא היה מוכרח לכך אלא בעצמו היה
 מסכים עממה מפני כמה דברים חדא כדי שיחקיקים כי גר יהיה
 זרעך דאי היה יודע יעקב לא הורד למצרים כי היה פודה את
 יוסף בכל ממון שבעולם. ועוד דאי היה יודע יעקב היה מקלל
 אותם למחות את שםם ולא יכלה זרעו של ישראל והקב"ה ראה
 שיפרו וירבו ולכ"פ בסמוך והקב"ה לא היה רוצה לגלות לו
 משמע שלא היה מוכרח לכך ואם רצה היה מגלה אלא שהקב"ה
 הסכים עמוהם כדי שיתקיים הגזירה של ועבדום וענו אותם. ועי"ל
 בדפירש' בסמוך ימים רבים כ"ב שנה וכו' וקשה מנ"מ אם כ"ב
 שנה או יותר הוא א"ו דקשה לרש"י למה לא הגיד לו הקב"ה
 ליעקב ולמה היה מנערו כ"ב שנה אלא משום זה היה עושה כנגד
 כ"ב שנה שלא קיים כיבוד אב ואם שאם הגיד לו הקב"ה היה
 יעקב מתפלל והיה מתפלל מה שנגזר עליו שיהיה בלעז כ"ב שנה
 והקב"ה רצה לשלם לו על שביטל כבוד אב ואם לכך הסכים עממה
 בחרם כדי שלא יהיו רשאים לגלות דחרם הוא כמו שבועה
 וכשהקב"ה נשבע אין התפלה מעטלת כדפירש' בפ' חקת לזן לא
 תביאו נשבעה וכו' נשבע בקפילה כדי שלא ירבו נחפיה על כך
 ה"ג חרם הוא כמו שבועה לכך הסכים עממה: ג (נח"י) כתב
 מהר"ק שורש ל"ו דהוצרך הרב להביא זה אע"פ שאינו קרוב
 ליעקב לפי שנגזר על יעקב להטער כ"ב שנה ע"כ: ד וא"ת למה נעש על
 קל"מ) ותי' רבינו בחיי בפ' תולדות ש"ל כי דעתם היה שיקח

מכירת יוסף

דעת זקנים מבועלי התוספות
 מסיק מי גרם לראובן שיודה יהודה וגו' מכ"ל דלא הודת
 ראובן עד לאחר שהודה יהודה על מעשה דתמר שהיה
 אחר מכירת יוסף. וי"ל דלא הודת בפרהסיא עד שהודת
 יהודה אבל בצנעה הור בתשובה והיה לובש שק:
 (לג) וישלחו את כתנת הפסים. פי' על ידי שליח וביאו אות'
 השלוחים אל אביהם ויש אומר גררוהו ככו מעבור בשלח
 וכמו שליחך פירש וביאו הן עצמן אל אביהם כדי שיהא
 דהן אמתלא לומר טורף טורף: הכר נא וגו'. יהודה אטרו
 ולכך נפרע ממנו בלשון זה על מעשה דתמר דכתיב הכר נא
 למי החותמת:

שבתם נידן יוסף. כי בטח ימות בידי השמעאלים או שיהרגוהו
 או שיכוהו ויחלה וימות. ע"כ אמר ראובן על עצמו. ואני אנה
 אני בא. באיזה עונש יענישוני מן השמים. כי גם יוסף ילד הוא
 ונענש. כעת גם עלי יעבור שבת אלוה ומי יודע באיזה יסורים
 אהי' נשפט או נאמר ע"פ מה שכתוב בפסוק דלקמן:
 (לה) ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו. ויטאן וגו'. איתא
 במדרש רבה (פ' פד) מטרונא שאלה את רבי יוסי ביהודה
 כתיב וינחם יהודה [אע"פ שלא נשאר לו רק בן אחד] ויעקב
 אביהם של כולם כתיב בו וימאן להנחם. אבל איתא בילקוט

אָמַרְתִּיה דְּמִי לְרַנְבָּרָא וּמִבְּרִי יֵת פִּרְגֻדְרָא בְּאַדְמָא : לֵב וְשִׁרְדֵּי בְּנֵי זִלְפָּה וּבְנֵי בְּלָתָה יֵת פִּרְגֻדְרָא
מִצִּיִּיר וְאִיתְּוִהִי לְנֵת אֲבוּהוֹן וְאַמְרוּ הָא אֲשִׁפְחָנָא אֲשִׁתְּמוּדַע פִּרְדֵּן הַפִּרְגֻדְרָא דְּבָרָה הִיא אִין לָא :
לֵב וְאִשְׁתְּמוּדַע וְאַמְרֵי פִּרְגֻדְרָא דְּבָרָה הִיא לָא חֵינִת : אֲמַר פִּרְגֻדְרָא דְּבָרָה הִיא לָא חֵינִת קָרָא אֲבָלָת
בְּרָא אֲבָלָתִיה וְלָא עַל יָד בְּנֵי נִשָּׂא אֲתֶקְמִיל אֶלְפָא יִתִּיה וְלָא מִתְקַטֵּי בְּרִי יוֹסֵף בְּרִם תְּמִי אֲנָא בְּרוּם בֵּית
דְּמִי אֲנָא בְּרוּם קִידְשָׁא דְּאִיתָא בִּישְׁתָּא קִימָא קִידְשָׁא דִּיהָ אִיתָא בִּישְׁתָּא בִּישְׁתָּא לְמִיכָלִּיה :
לְקַבְלָתִיה : לֵב וְנִבְעָה יַעֲקֹב לְבוּשֵׁי וְאַמְרֵי שְׂקָא בְּחִרְצֵי וְאַהֲאָבֵל עַד בְּרִיה יוֹמִין סְגִיאִין : לֵב וְקָמוּ בָּל

פ' יונתן

יומחול לו : (לג) ביד בני זלפה וכו' כדי שלא יבין יעקב שהרי הם היו אבותיו יוסף וק"ל : (לג) דאיתא בישחא קיימא לקבלת פ' חשה דפס וכו' דפריש"י

רמב"ן
וזמא איכא בינייהו ושניהם אמרו אמת : (לג) וישלחו את
כתונת הפסים ויביאו אל אביהם. בצווי אויביאן השלוחים
המביאים כי שלחו אותה ועודם ברותן ואמרו זאת מצאנו
הכר נא או ששלחתה אל חברון לבית האחד מהן וכבואם הכניסו לפני אביהם ואמרו לו זאת מצאנו וכל זה להתנכר
בענין כי אם שתקו היה הושר אותם לאמר אתם הרגתם אותו כי ידע קנאתם בו. ויש מפרשים וישלחו שתקעו
בו השלח לקרעה במקומות רבים כדמות שני תיבות מלשון בשלח יעבורו. ושם הפסים כי שלחו אותה שיכירנה
בפסים אשר עשה לו : (לה) וכל בנותיו. בתו ובת בנו. ויתכן שיכנס בכלל הזה גם כלותיו עמהן כי
בכלל הבנות יקראו גם הכלות כן או כמאמר חכמים אין אדם נמנע מלקרוא לכלותיו בנותיו. וכן
אמרה געמי לכלותיה לכנה שובנה בנותי אל בנותי לבי בתי ואיננו רק דרך חבה בלבד כמו הלא שמענו

ספורנו
שנתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרי' בדבריה' ו"ל : (לג) וישלחו
את כתונת הפסים. העבירות בשלח כדי שתהי' נראית קרובה
על ידי חיות רעות : (לד) וישם שק בפתתיו. אומר של מין
כלי יקר
לחיות שמחת יראה זו כלל רמזין להביל מעיקרא.
חיה רעה אבלתהו. כמאכל העכבי' שנמשל לחיות אר' ואליה נחש
והכחב כללם ואמר מה אמן לביאם בין הכריות ד"ל חיה רעה
זו הדבה שהביא איך שחיו אכלו אכר מן החי זו הדבה רעה הרמז
במה היא אכלתהו כי דלו לסכנות שאין ספק כן אלא וישחשו בעד
עוים וכל זה מזהו הקדש שגלגל בו כי גם לפס"ס שפ' חיה רעה
על אשת פוטיפר דוח ס' דבר בו והנה עדין ענין אשת פוטיפר לא
סי' ואיך יאמר אכלתהו לזון עבר ועוד מס ענין זה לזון אלא
סנכין ס' א' כמו שכתבתי :

ויקומו כל בניו וגו'. לא הוזכר כאן דברי נחמה ונראה שכונת הכתוב היא כי כשראו בניו כ"כ אבילות ושק במתניו
ימים רבים אמרו זה יעשהו אדם שמת לו בנו יחידו או אשילו אינו יחידו אם היו לו בנים מועטים יקפיד
על חסרון מהמועט לזה נתחכמו לעשות דבר שבאמצעותו יתנחם מעצמו והוא שנתקבלו יחד כל בניו אחד עשר בנים
ואחד עשר בנות ובניהם ובנותם רבים הם והלכו ועמדו אליו ותהי' זאת נחמתו כי מי שיש לו כ"כ בנים ובנות אין
ראוי לו להזעזע כ"כ על בן קטן אם נעדר מן הבנים והוא או' ויקומו כל בניו וכל בנותיו יחד וקיימה זו של כולן יחד
היא לנחמו כשיראה כי רבו בניו ובנותיו ואע"כ לא הועיל לו דבר זה וימאן להתנחם ויאמר הטעם כי ארד אל בני
פי' בגדר שאין לי אלא הוא מיוחד כי אין כדי בכל בניו ובנותיו להתנחם עליו כי אהבו מכל אחיו לטעם הידוע
בדברי הזוהר. עוד יראה באומרו וימאן וגו' כי ארד וגו' פי' הגם שראה שאמאן לנחם לא למד מזה שיוסף חי ואין מקבלין
מאור ושמש

לרמו כי הדעת יורד למארים עם יוסף ולר"י ול"ט מרמו
כיתבת לר"י ול"ט גימטרי' מש"ה והו"ו של ול"ט מרמו
ליעקב כידוע כי ו"ו הוא הכריח התיכון כמבואר בכל
הכתבים ע"כ כל זאת הי' להוריד מארימה להגלות וזה
נודמן ליוסף שזירידתו למארים נחת ג"כ בשמת משה עמו
עם הדעת לגלות ע"כ הריח אותו הנדיק ריח בשמים כי
הריח של הדעת עם משה ירד עמו והי' בטוח שהי'
הגאולה ע"י ויקבלו התורה משם ית"ש. וזהו שמרמו
בזוהר הקדוש שגלות מארים הי' הדעת בגלות ודו"ק :

היו ליוסף שני כתונות. א' כתונת פשוטה על הבשר ובזה היו כל האחים שוים. ב' כתונת פסים שעשה לו
אביו יותר על אחיו והי' נושאה על כתונת הפשוט מבחון לכבוד ולתפארת. וידוע מאמר חכמינו ו"ל (שבת דף י') :
דכל שגאת האחים ליוסף הי' רק עבור הכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף ולא להם. לכן בהלוק יוסף אל אחיו לבש
הכתונת פסים על בשרו מבפנים להסתיר מעיניהם ועליו כתונת הפשוט. והם לגודל שגאתם אותו הפשיטתו
משתיהם. תחילה את כתונת העליונה הפשוטה. ואחר כך את כתונת הפסים אשר עליו על בשרו. וכאשר ראו
האחים לשלוח כתונת יוסף אל אביהם חששו לשלוח הכתונת פסים. שהי' נראה מזה כאומרים לאביהם הא' לך
הכתונת פסים שעשית ליוסף יותר ממנו. לכן עשו כן את הכתונת פסים הפשיטו מעליו וקרעוה לחתיכות והשליכו
במקום אשר לא יראו ולא ימלאו. רק הכתונת הפשוט לקחוה וטבלוה בדם שער עוים ושלחוה לאביהם לכל יבין
כלום. והנה מינו לפעמים לשון שלוח פי' השלכה לחוץ. כמו ושלחה מצינו. וישלח מעל יחזק בנו קדמה. וע'
לעיל פרשת נח ע"פ וישלח את העורב. וז"ל ויקחו את כתונת יוסף וישחטו שער עוים ויטבלו את הכתונת בדם
קיינו כתונת הפשוט וישלחו את כתונת הפסים קרעוה לחתיכות וזרקוה ואל"כ ויביאו אל אביהם את הכתונת
הפשוטה

היו ליוסף שני כתונות. א' כתונת פשוטה על הבשר ובזה היו כל האחים שוים. ב' כתונת פסים שעשה לו
אביו יותר על אחיו והי' נושאה על כתונת הפשוט מבחון לכבוד ולתפארת. וידוע מאמר חכמינו ו"ל (שבת דף י') :
דכל שגאת האחים ליוסף הי' רק עבור הכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף ולא להם. לכן בהלוק יוסף אל אחיו לבש
הכתונת פסים על בשרו מבפנים להסתיר מעיניהם ועליו כתונת הפשוט. והם לגודל שגאתם אותו הפשיטתו
משתיהם. תחילה את כתונת העליונה הפשוטה. ואחר כך את כתונת הפסים אשר עליו על בשרו. וכאשר ראו
האחים לשלוח כתונת יוסף אל אביהם חששו לשלוח הכתונת פסים. שהי' נראה מזה כאומרים לאביהם הא' לך
הכתונת פסים שעשית ליוסף יותר ממנו. לכן עשו כן את הכתונת פסים הפשיטו מעליו וקרעוה לחתיכות והשליכו
במקום אשר לא יראו ולא ימלאו. רק הכתונת הפשוט לקחוה וטבלוה בדם שער עוים ושלחוה לאביהם לכל יבין
כלום. והנה מינו לפעמים לשון שלוח פי' השלכה לחוץ. כמו ושלחה מצינו. וישלח מעל יחזק בנו קדמה. וע'
לעיל פרשת נח ע"פ וישלח את העורב. וז"ל ויקחו את כתונת יוסף וישחטו שער עוים ויטבלו את הכתונת בדם
קיינו כתונת הפשוט וישלחו את כתונת הפסים קרעוה לחתיכות וזרקוה ואל"כ ויביאו אל אביהם את הכתונת
הפשוטה

לְנַחֲמֹ וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי
אֶרְדּוּ אֶל־בְּנֵי אָבֶל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְ אֶת־
אָבִיו : וְהַמְדִּינִים מָכְרוּ אֶת־
מִצְרַיִם לַפּוֹטִיפָר סָרִיס פַּרְעֹה שֶׁר
הַטְּבָחִים : פ רַבִּי לָח אֶת־יְהוֹי בַּעֲת
הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוֹדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט

בְּנֵי־יִתְיָה לְנַחֲמוֹתֶיהָ וְסָרִיס
לְקַבְּלָא תַנְחוּמִין וַאֲמַר
אֶרִי אֵיחֹת עַל בְּרִי פֶד
אֲבִילָא לְשֹׂאֵל וּבְכָא
יְתִיָּה אֲבוּהִי : לו וּמְדִינָאִי
וּפִינוּ יְתִיָּה לְמַצְרַיִם
לַפּוֹטִיפָר רַבָּא דְּפַרְעֹה
רַב קְטוּלָא : * וְהוּא
בְּעִידְנָא הָהִיא וְנָחַת
יְהוֹדָה מִלְּוֹת אֶחָיו וְסָטָא

רשב"ם

(לו) והמדנים מכרו אותו . אל (מדינו) מצרים . מורן
ומדין וישמעאלים אחים היו ומדין וישמעאלים אחד הם
לפי הפשט לכך הוא אומר כי מדנים (מדינים) מכרותו

רש"י

תאומות נולדו עם כל שבע ושבע ה' ונשואם . רבי נחמיה
אומר כנעניות היו אלא מהו וכל כנעניות כלותיו שאין אדם
נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו : וימאן להתנחם .
(כ"ר) אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור . . .
ו שכל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלכ ולא על החי :
ארד אל בני . ז כמו על בני והרבה אל משמין בלשון
על (ש"כ כח) אל שאל ולא בית הדמים (ש"פ ד) אל
הלך ארון האלהים ולא מית חמיה ואישה : אבל שאלה .
כפשוטו לשון קבר הוא בלשון קבר ולא אתנחם כל ימי
ח . ומדרשו גיהנם סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה
אם לא ימות אחד מבני בחי מובעת אני מ ש שאני רואה
גיהנם : ויבך אתו אביו . יצחק היה בוכה מפני צרתו
של יעקב אצל לא היה מתאבל י שיהיה יודע שהוא חי :
(לו) השבחים . שחטי בהמות ב המלך : (א) ויהי
בעת ההיא . למה נסמכה פרשה זו לבאן והפסיק

(לח) כי ארד . לא אתנחם אלא ארד אל בני אבל שאלה :
ויבך אותו אביו . כלומר זמן מרובה . ולפי שהוא מיותר
דרשו חכמים אביו יצחק אף כי היה יודע שלא נהרג :

שפתי חכמים

אעבדך ז' שנים כרחל וא"כ כל הזמן ששהה היה כרלונו :
ה' ר"ל כל אחד נשא התאומה שנולדה עם אחיו והיתה אחותו
מן האב ולא מן האם דלכתי נח אחותו מן האב לא היו ערוה :
ו שמעתי להקשות וכי יעקב לא היה יודע שאין מקבלין תנחומין
על החי וסבור שהוא מת וא"כ למה היה מתאבל על יוסף הא
היה יודע שהוא חי ו"ל דהא שאלו"ל דאין מקבלין תנחומין על
החי וסבור שהוא מת דכך זה לא למדו אלא מיעקב כיון דגזירה
היא שהמת נשכח מן הלכ ומקבלין תנחומין עליו ויעקב לא קבל
ש"מ דאין מקבלין תנחומין על החי וכו' ואם"כ דיעקב לא ידע
זה . ומיהרש"ל תי' כשאדם מנער את עצמו אינו יודע שהוא
מנער עצמו יותר מלמי שהוא סבור שכל הנער הזה אינו נחשב
לכלום : ז' פ' בעבור בני שלא ידעו לפרשו אצל או לו כמו
ואבימלך הלך אליו מגרר וכמו ויאמר אליו אני ה' : ח פ' ו
שאלותי זאת תחקים כי עד שאקבר ולא שאלהי אצל קבר כי
אין שם לא אכילות ולא שמחה : ט' כי שאלה הוא ה' מן שמות
שם לניהם . (ג"ה) העצם הוא כי דין האדם בניהם י"כ חודש
ואם כל בניו קיימים שהם כנגד י"כ חדשי השנה שהוא דין האדם
בניהם אז אין הגיהנם שולט בו : י דק"ל דלא ה"ל לכתוב אלא
ויבך אותו כמו שכתוב לעיל כל בניו וכל כנעניותו לנחמו . וע"כ
למה נאמר ויבך ולא נאמר ויתאבל כמ"ס לעיל ויתאבל על בני
וע"פ זה יצחק ובני יצחק לא יתכן לכתוב ויתאבל דהוא לא היה מתאבל דידע היה שיוסף חי . וא"ל מנח ידע זה ושאל י"ל שהקב"ה
גילה לו שלא ינער את עצמו לפי שלא חריונו רק שלא לנלות ליעקב : כ דאם הוויין לו נשאי לרי ולוט שלא יזק מריח רע
של זפת וכו' כ"ס שלא יבא אותו לירי . וספרנוס ק"ל אע"פ דהיה ממונה על הסורגים מחויבי

מכירת יורק

דעת זקנים מבעלי התוספות

כנענית אלא מהו בת איש כנעני גבר תנא . וי"ל דההיא
אליבא דר' יהודה דאמר תאומות נולדו עם השבטים וגו' וכן
נראה מדכתיב ושאלו בן הכנענית מכלל שהאחרות לא היו
כנעניות . אבל אליבא דר' נחמיה לא נצטרך לתרגם בת איש
כנעני גבר הנרא אלא כנעני ממש . מיהו קשיא אליבא
דר' יהודה דאמרין קיום א"א אפילו ערובי תבשילין גם
מצות יבום היו מקיימין בדכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אות'
וא"כ היאך השבטים נשאו אחיותיהם וגם יעקב היאך נשא
שתי אחיות בנותיו . וי"ל כי מאחר שלא נצטוו על התורה
אע"פ שידועה ברוח הקודש מה שהיו רוצין היו מקיימין ומה
שהיו רוצין היו מניחין . והא דאמרין בערבי פסחים שבסעודה
של צדקים לעתיד לבא נותנים כוס של ברכה לברך ליעקב
והוא אומר לא אברך מפני שנשאתי שתי אחיות בחייהן
אלמא דשלא כהונן עשה . א"ל דמ"ס הואי ועתידה תורה
אליבא דר' יהודה דאמר תאומות נולדו עם השבטים וגו' וכן
נראה מדכתיב ושאלו בן הכנענית מכלל שהאחרות לא היו
כנעניות . אבל אליבא דר' נחמיה לא נצטרך לתרגם בת איש
כנעני גבר הנרא אלא כנעני ממש . מיהו קשיא אליבא
דר' יהודה דאמרין קיום א"א אפילו ערובי תבשילין גם
מצות יבום היו מקיימין בדכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אות'
וא"כ היאך השבטים נשאו אחיותיהם וגם יעקב היאך נשא
שתי אחיות בנותיו . וי"ל כי מאחר שלא נצטוו על התורה
אע"פ שידועה ברוח הקודש מה שהיו רוצין היו מקיימין ומה
שהיו רוצין היו מניחין . והא דאמרין בערבי פסחים שבסעודה
של צדקים לעתיד לבא נותנים כוס של ברכה לברך ליעקב
והוא אומר לא אברך מפני שנשאתי שתי אחיות בחייהן
אלמא דשלא כהונן עשה . א"ל דמ"ס הואי ועתידה תורה

פרשה זו וז"ל אמר יעקב הרי נפרסה ברית השבטים כמס יגיעות
יגעתי להעמיד י"כ שבטים י"כ מולות י"כ שעות כיום י"כ שעות
בלילה י"כ חדשים י"כ אכנים באסוד . וזה היה כל תשוקתו
ויגיעתו כל חייו לבנות בית ישראל . מה שלא זכו לזה לא
אברהם ולא יצחק . וכל הנער שכלל מעשו הי' רק בעבור זה
שיזכה בכרמות אברהם ובארץ ישראל ובקרבות וכלל תלוי בזמן
הזה . ועכשיו שראה שנטרף יוסף ונחמר לו המנין הרי נתקלקל
מה שיגע כל חייו . וראובן היה הגורם לזה כי אם לא היה
כלכל יועי אביו הי' יעקב מוליד עוד בן אחד . ואף אם יוסף
אצטו . ג"כ היו נשארים י"כ בנים . נמלא שראובן קלקל כל בנין
בית ישראל . ע"כ אמר הילד איננו ואני אנה אני בא (מלערו)
של אבא . כי רק אנכי גרמתי לו כל הנער הזה ע"כ הי' עסוק
בשק ותעניתו [ועיין בס' וישלח פסוק וילך ראוהו] :

ראסור איכא קצת עונש בדבר ואפ"ה נשאן אע"ג דאיכא קצת
צדקניות כמותן וגם אחת מהן לא היתה יכולה להויד לבדה כל השנים עשר שבטים : ויבך אותו אביו . פירש"י יצחק היה
בוכה מצרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל כי היה יודע שהוא חי ולא רצה לגלות ליעקב מפני כבוד השכינה כדפי'
לעיל לענין מי שהחרים ושתפו להקב"ה צמתן שלא לגלות הדבר ואע"פ שכתוב טגיד דבריו ליעקב לא הניד מפני החרם
ובשורדו למצרים ובצאוהו חי אז התירו החרם ושרתה עליו שכינה בדכתיב ותחי רוח יעקב אביהם . מכלל דעד השקא
לא שרתה עליו שכינה :

(ה) וירד יהודה . דרשו רז"ל הורידוהו מגדולתו מפני המכירה . והקשה ר' אברהם בעז"ל כי לא תמצא מן
ביאת אורו של משיח

(א) ויהי בעת ההיא וגו' . סמיכות הפרשיות שיבואו על הסדר
נוכל לומר . כי ס' ית' ראה לנגל על יוסף שיבוא למצרים